

Қазақстан Республикасының
Қазақстан Республикасының
Ұлттық Банкі

Инфляцияға шолу
2006 жылғы 2-тоқсан

Мазмұны

Мазмұны	2
1. Инфляция	3
a. Тұтыну бағалары	3
b. Базалық инфляция	6
c. Экономиканың нақты секторындағы бағалар	8
Өнеркәсіптік өндірістегі бағалар	8
Ауыл шаруашылығындағы бағалар	9
Кәсіпорындардың мониторингі	9
2. Салық-бюджет саясаты	10
3. Ақша-кредит саясаты	13
a. Ақша ұсынысы	13
Ақша базасы	14
Екінші деңгейдегі банктер бойынша монетарлық шолу	15
Ақша массасы	16
b. Ақша-кредит саясатының құралдары және операциялары	19
Ұлттық Банктің ставкалары	20
Депозиттерді тарту	21
Қысқа мерзімді ноталар шығару	22
Заемдар беру	23
Валюталық бағам	24
Вексельдерді қайта есепке алу	27
4. Инфляция болжамы	28
a. 2006 жылғы 2-тоқсанға инфляция болжамын бағалау	28
b. 2006 жылға инфляция болжамы	28
2006 жылғы 3 тоқсанға инфляция болжамы	29
2006 жылғы 4 тоқсанға арналған инфляция болжамы	30

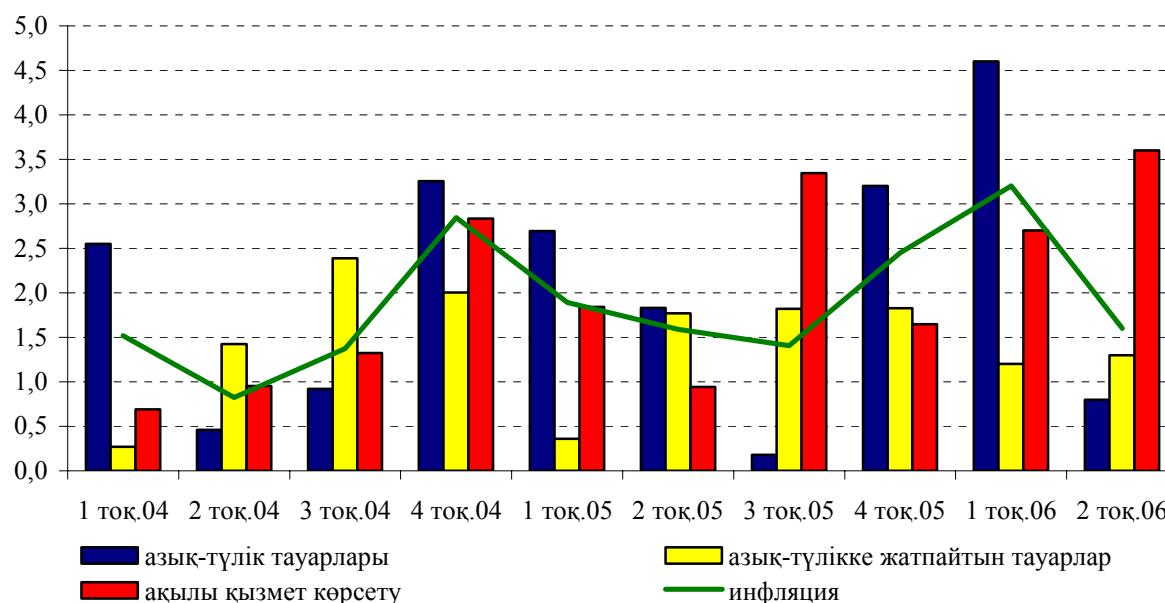
1. Инфляция

а. Тұтыну бағалары

2006 жылғы 2-тоқсанда тұтыну нарығындағы бағалардың ағымдағы жылдың өткен тоқсанымен салыстырғанда өсуінің бәсеңдеуі байқалды, ал өткен жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда инфляция деңгейі өзгерген жоқ. 2006 жылғы 2-тоқсанның қорытындысы бойынша тұтыну бағаларының өсуі 1,6% деңгейіне жетті (1-график).

1-график

Инфляция және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы (өткен кезеңге қарағанда %)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

Тұтыну бағаларының 2006 жылғы 2-тоқсандағы өсуінің негізгі себебі – халыққа ақылы қызмет көрсетудің, негізінен тұрғын үй-коммуналдық қызмет көрсетудің 3,6% қымбаттауы болды. Тұрғын үй-коммуналдық қызмет көрсету аясында бағалар динамикасы газбен қамтамасыз ету, электр энергиясымен қамтамасыз ету және сумен қамтамасыз ету қызметінің бағалары өсуінің ықпалынан болды.

Азық-түлікке жатпайтын тауарларға бағалардың өсуі 2006 жылғы 2 тоқсанда 1,3% болды. Олардың құрылымында неғұрлым өсу бензиннің, баспа өнімдерінің, киім мен аяқ киімнің бағаларында тіркелді.

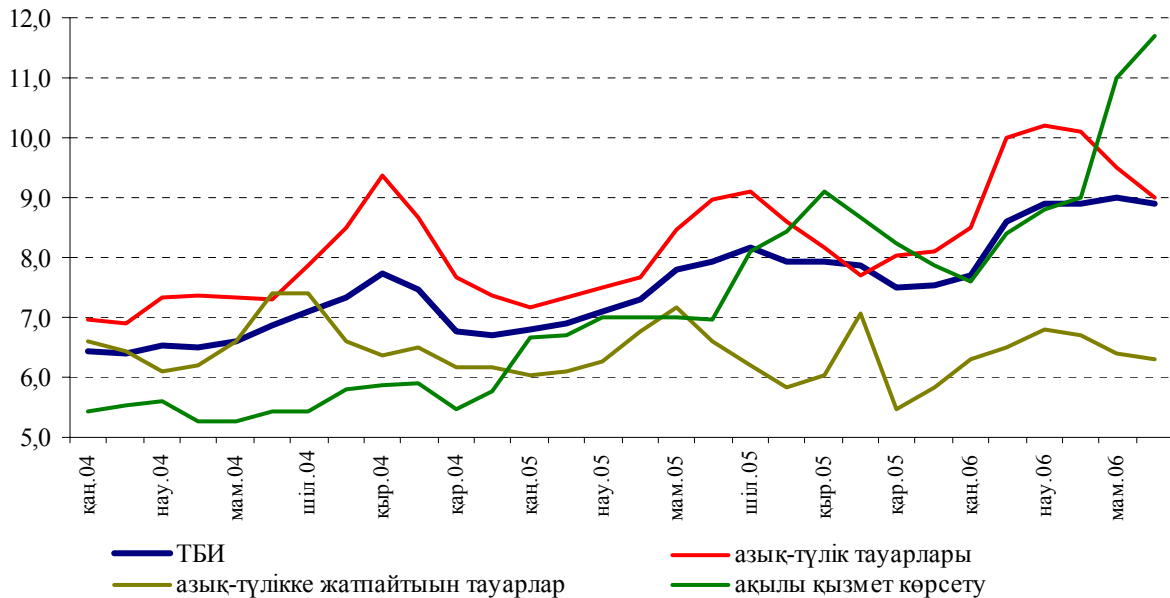
2006 жылғы сәуір-маусымда 2006 жылғы 1-тоқсанмен салыстырғанда азық-түлік тауарлары бағасының өсуі біршама бәсеңдеді және 0,8% болды. Олардың құрылымындағы бағалардың неғұрлым көтерілуі жеміс-көкөніс өнімдерінде болды. Сонымен қатар, балық және теңіз өнімдері, ет өнімдері және нан өнімдері шамалы қымбаттады. Жұмыртқаның, сүт өнімдерінің, майдың және тоң майдың, сондай-ақ қанттың бағалары төмендегені байқалды.

Тұтастай алғанда 1-жартыжылдықтың қорытындысы бойынша (2006 маусымда 2005 жылғы желтоқсанға қарағанда) инфляция 4,8% болды, ал жылдық көрсетумен 2006 жылғы маусым айының аяғында 8,9% болды (2005 жылғы желтоқсан айының аяғында – 7,5%). Азық-түлік тауарлары бір жыл ішінде 9,0%, азық-түлікке жатпайтын

тауарлар 6,3%, ақылы қызмет көрсету 11,8% қымбаттады (2-график). Жылдық көрсетумен бағалардың неғұрлым өсуі қантқа, жеміс-көкөніске, газбен қамтамасыз етуге, көлік қызметіне және білім беру мекемелерінің қызметіне сәйкес келді.

2-график

Инфляция және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы (өткен жылдың тиісті айына %)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

Тұтыну бағаларының 2006 жылғы сәуір-маусымда өсуіне ең алдымен, жекелеген тауарлар мен қызмет көрсету, ең бастысы жеміс-көкөніс өнімдері нарықтарындағы маусымдық факторлар және реттелетін қызмет көрсету саласындағы ахуал әсер етті.

2006 жылғы 2-тоқсанда жеміс және көкөніс 5,6%, тұрғын үй-коммуналдық қызметтің тарифтері 6,0% қымбаттады. Тек осы екі топ қана инфляциядағы үлесі ағымдағы жылдың сәуір-маусым айларында Ұлттық Банктің бағалауы бойынша 1% сәл жоғары, ал ТБИ-дың қалған құрамының үлесі 0,6% жуық болды.

Өткен жылдардағы жеміс-көкөніс бағаларының өзгеру динамикасын талдай отырып, 2006 жылғы 2-тоқсанда олар, осы тауарлар бағасының төмендеуі байқалған 2004 жылды қоспағанда, басқа тауарларға қарағанда өте жоғары қарқынмен өсті. 2000-2005 жылдардағы сәуір-маусым айларында жеміс пен көкөніс бағалары орташа алғанда 5,5% өсті.

Сонымен қатар, қарастырылып отырған кезеңдегі маусымдық фактордың әсер етуі сүт және сүт өнімдері, жұмыртқа құнының төмендеуіне ықпал етті.

2006 жылғы 2 тоқсанда қант құнының аз ғана төмендеуіне, оның бағасының өткен тоқсанда күрт қымбаттауынан кейін түзетілуі негіз болуы ықтимал, себебі өткен жылдары, әдеттегідей қанттың құны көтерілді.

2005 жылдан бастап тауарлар бағасының көтерілуі қарқынымен салыстырғанда, тұтыну бағаларының индексі құрылымында ақылы қызмет көрсету тарифтерінің өсу қарқынның жоғары болу үрдісі байқалады. 2006 жылғы 2-тоқсанда ақылы қызмет көрсету тарифтерінің құнының ұлғаюы 1998 жылғы 3-тоқсаннан кейінгі, өсу 3,9% жеткен кезеңдегі ең жоғары деңгейде қалыптасты.

Соңғы жылдарда, оның ішінде ағымдағы жылы Қазақстандағы инфляция жиынтық сұраныс пен жиынтық ұсыныс арасындағы теңгермеліліктің болмауынан

туындады. Жиынтық сұраныстың өсу қарқыны жиынтық ұсыныстың кеңею қарқынынан асып түсті, бұл экономикадағы бағаның өсуіне әкеп соқты.

Жиынтық сұраныстың өсуі өз кезегінде халық кірісінің, оның ішінде жалақының, зейнетақының, жәрдемақының және басқаларының, кәсіпорындар кірістерінің және бюджет кірістерінің ұлғаюымен қамтамасыз етіледі.

Халық сұранысының көтерілуі халықтың нақты ақша кірісінің өсуінің едәуір қарқынымен қамтамасыз етілді, олар 2006 жылғы сәуір-маусым айларында 2005 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда 13% астам өсті. Халық тәрпынан сұраныстың индикаторы ретіндегі бөлшек тауар айналымының өсу қарқыны 2006 жылғы 2-тоқсанда 2005 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда 14% астам болды.

Кәсіпорындардың сұранысы сипатталатын, негізгі капиталға инвестициялардың көлемі 2006 жылғы 2-тоқсанда 2005 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда 19,7% өсті. Ағымдағы жылы неғұрлым ірі салымдар өңделмеген мұнай және табиғи газ өндіруге, жылжымайтын мүлікпен операцияларға және көлік пен байланысты дамытуға бағытталды (қызметтің осы түрлеріне инвестициялар негізгі капиталға инвестициялар көлемінің 70% астамын құрайды).

Соңғы жылдары негізгі капиталға инвестициялардың технологиялық құрылымы негізгі қорлардың активтік бөлігіне инвестициялардың айтарлықтай үлесімен сипатталады (2006 жылы және 2005 жылдарғы қаңтар-маусым айларында ол 34,7%-дан болды). Осылайша, машиналар мен жабдыққа едәуір инвестициялар негізгі қорларды техникалық қайта жарақтандыруға мүмкіндік жасауы тиіс, бұл еңбек өнімділігі өсуінің маңызды факторы болып табылуы және тұтыну нарығындағы бағалардың өсуін тежеу үшін жағдай жасауы тиіс.

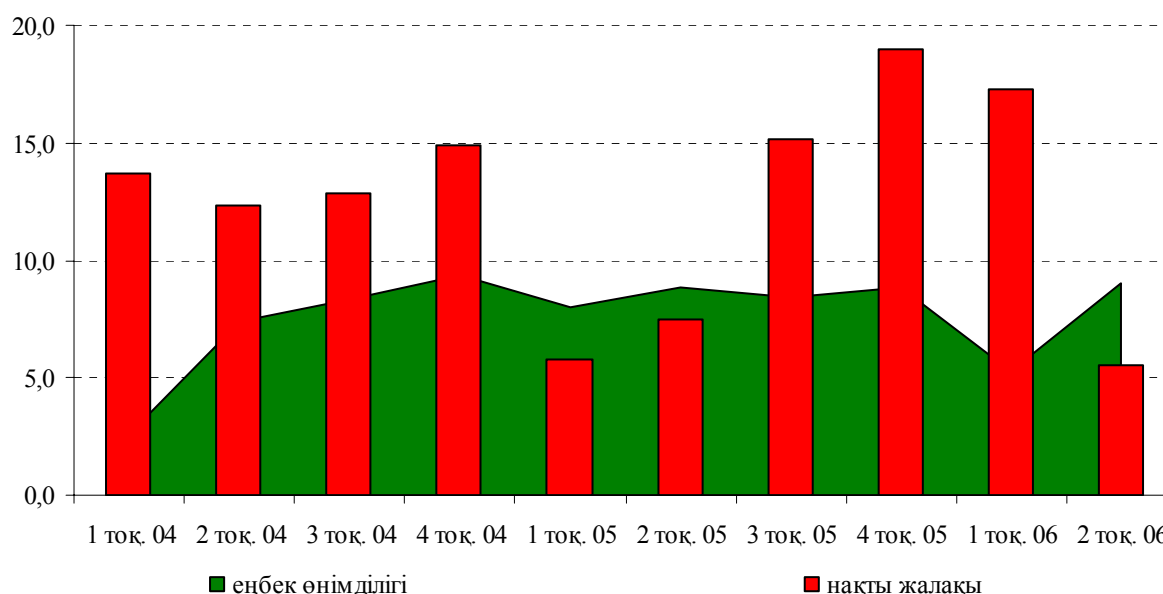
Халықтың тұтынушылық сұранысы және кәсіпорындардың инвестициялық сұранысы кредиттік ресурстарға қол жеткізудің көтерілуімен нығаяды. Ағымдағы жылдың 2 тоқсанында экономикаға кредиттер 14,0% ұлғайды. Бұл ретте азаматтарға тұтыну мақсаттарына берілген кредиттер 31,1% өсті.

Тұтыну және инвестициялық сұраныстың айтарлықтай дәрежеде өсуі экономиканың өсу қарқынынан асып түседі, олар 2006 жылғы сәуір-маусымда 10,8% болып бағаланды.

Бюджет кірістерінің едәуір өсуі бюджет шығыстарының тиісті өсуіне себепші болады. 2006 жылғы 2-тоқсанда мемлекеттік бюджеттің шығындары 65,3% өсті, сол уақытта номиналдық ЖІӨ 38,8% ұлғайды. Мемлекеттің қаражат жұмсауы экономиканың өсуімен салыстырғанда алда. Осы жағдайда әңгіме бюджет саясатының экспансионисттік сипаты туралы болып отыр. Осындай процестің оң нәтижелерімен қатар, жағымсыз жағын да атап өтуге болады – бюджет шығыстары жиынтық сұраныстың ұлғаюының онсыз да жоғары қарқынын, яғни инфляция қарқынын арттырып отыр.

Тұтыну бағаларының өсуіне қысым көрсететін маңызды болып табылатын фактор еңбек өнімділігінің өсуінен асып түсетін нақты жалақының өсуі болып қалып отыр. 2006 жылғы сәуір-маусым айларында (өткен жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда) еңбек өнімділігінің өсуі жалақының өсуінен 5,6%-ға қарама-қарсы 8,9% асып түсті, тұтастай алғанда 1-жартыжылдықта нақты жалақы еңбек өнімділігінен 7,2%-ға қарама-қарсы 11,2% жылдамырақ өсті (3-график).

3-график

**Нақты жалақының және еңбек өнімділігінің динамикасы
(өткен жылдың тиісті кезеңіне %)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

Экономика субъектілерінің (халықтың, кәсіпорындардың) кірістерінің артуы ақшаға сұраныстың өсуін тудырады. Ақша ұсынысының (ақша агрегаттарының) тиісті ұлғаюы банктердің экономиканы кредиттеуінің кеңеюімен және шетел капиталының ағынымен қамтамасыз етіледі. Бұл ретте осы ағын көбінесе әлемдік бағалардың өсуіне (2006 жылғы 2-тоқсанда 10,6%-ға) байланысты болатын экспорттық түсімнің ұлғаюымен және сол сияқты банктердің шетелден едәуір қарыз алуымен қамтамасыз етіледі. Осылайша, 2006 жылғы маусымның аяғында екінші деңгейдегі банктердің резидент еместер алдындағы жалпы міндеттемелерінің еркін айырбасталатын валютадағы көлемі 2006 жылғы сәуір-маусым айларында 16,0% ұлғая отырып, 18,3 млрд. АҚШ доллары деңгейіне жетті.

Инфляция деңгейінің өсуі ақша-кредит саясатын қатаңдатуға қарамастан, ақша агрегаттарының өсу қарқынның өсуі жағдайында болды. 2006 жылғы сәуір-маусымда ақша массасы 15,9% (2005 жылғы тиісті кезеңде – 5,0%), айналыстағы қолма-қол ақша – 26,0% (6,7%) өсті.

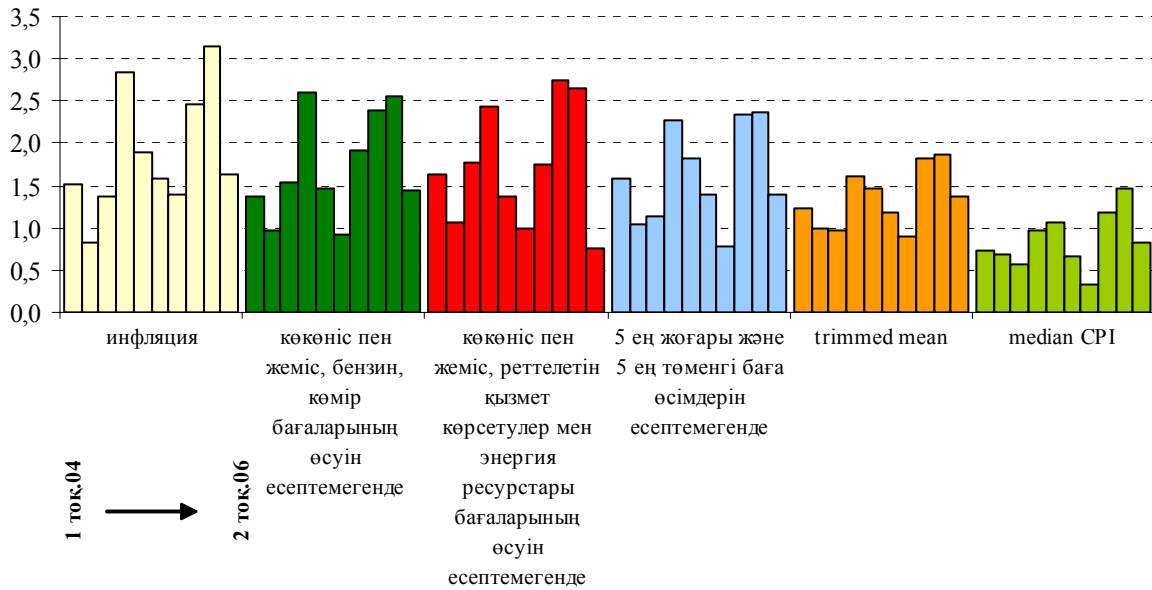
в. Базалық инфляция

2006 жылғы 2-тоқсанда базалық инфляцияның динамикасы әр түрлі бағыттағы сипатта болды. 1, 4 және 5-нұсқалар бойынша есептелген базалық инфляция өткен жылдың тиісті кезеңінің көрсеткіштерімен салыстырғанда өсті, сонымен қатар 3-нұсқа бойынша базалық инфляцияның көрсеткіші өзгерген жоқ, ал 2-нұсқа бойынша төмендеді (4-график).

2006 жылғы сәуір-маусымда жалпы инфляция барлық әдістемелер бойынша базалық инфляцияның өсу қарқынынан асып түсетін қарқынмен өсті. Осы жағдай оны есептеу кезінде алынып тасталатын тауарлар мен қызмет көрсетулердің жекелеген түрлері (жеміс пен көкөніс, қант, реттелетін қызмет көрсетулер) бағаларының едәуір өсуіне негізделді.

4-график

2004-2005 жылдардағы инфляция және базалық инфляция (өткен кезеңге қарағанда %)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

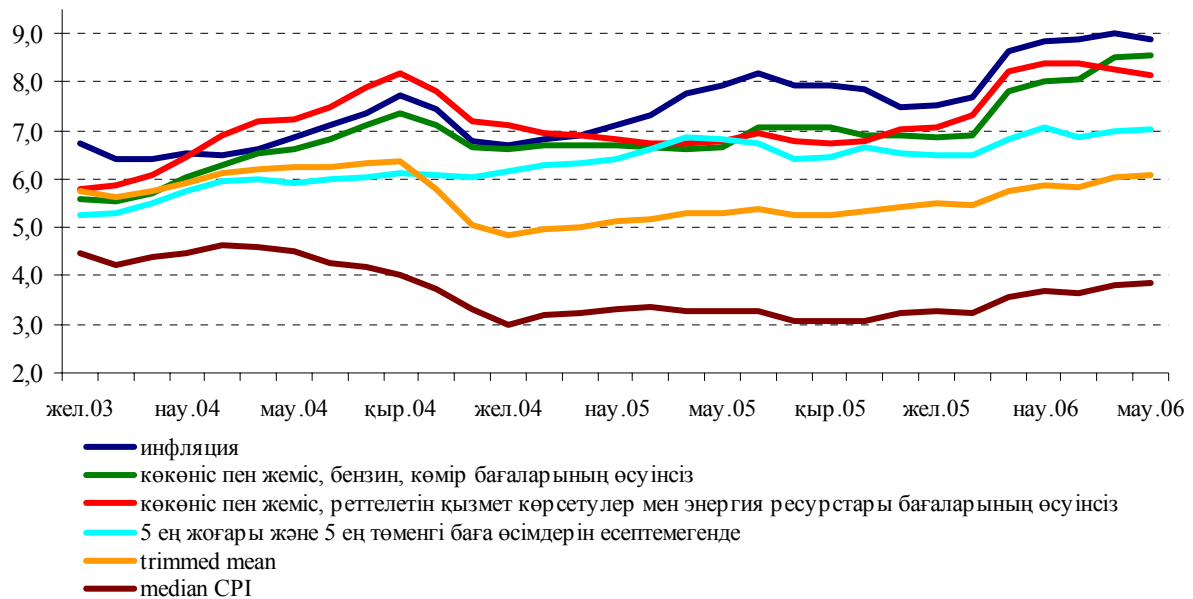
Көлік қызметінің және тұрғын үй-коммуналдық қызмет көрсету аясы бағаларының 2006 жылғы 2-тоқсанда едәуір өсуі 2-нұсқа бойынша базалық инфляцияның 1-нұсқа бойынша базалық инфляциямен салыстырғанда неғұрлым төмен деңгейінің қалыптасуына себеп болды.

Жеміс-көкөніс өнімінің қымбаттауына қарамастан есепті кезеңде тұтыну қоржынының жұмыртқа, сүт өнімі, май және тоң май сияқты құрамының бағаларының шамалы төмендеуі байқалды. Осы құрамның барлығы 3, 4 және 5-нұсқалар бойынша базалық инфляцияны есептеу кезінде алынып тасталғандықтан 2006 жылғы 2-тоқсанда олардың деңгейі сондай-ақ жалпы инфляцияның деңгейімен салыстырғанда төмен өлшеммен қалыптасты.

Базалық инфляцияның барлық әдістемелер бойынша 2006 жылғы 2-тоқсанда төмендеуіне қарамастан, оның деңгейі өткен жылдың осындай кезеңіне қарағанда жоғары болды.

Базалық инфляцияның жылдық көрсетілген көрсеткіштері барлық әдістемелер бойынша ағымдағы жылы жалпы инфляцияның көрсеткішінен аспайтын деңгейде қалды. Сонымен қатар, 2-тоқсанда 2 және 3-нұсқалар бойынша оның деңгейінің көтерілуі байқалды (5-график). Бұл экономикаға инфляциялық қысымның әзірше сақталуын растайды.

5-график

**Инфляция және базалық инфляция
(жылдық көрсетумен %)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

с. Экономиканың нақты секторындағы бағалар**Өнеркәсіптік өндірістегі бағалар**

Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің деректері бойынша 2006 жылғы сәуір-маусымда өнеркәсіптік өнім өндірушілердің бағалары 8,8% өсті (2005 жылғы екінші тоқсанда – 5,6%). Өндірілген өнім 9,2% қымбат болды, бұл ретте аралық тұтыну өнімінің бағалары 10,2% көтерілді, өндіріс құралдары 0,9%, тұтыну тауарлары 0,9% қымбаттады. Өндіру сипатындағы қызмет көрсету бағаларының өсуі 4,2% болды.

Тау-кен өнеркәсібінде бағалардың өсуі 2006 жылғы 2 тоқсанда 7,7% болды (2005 жылдың тиісті кезеңінде – 8,5%). Осы салалардағы бағалардың динамикасы отын-энергетика ресурстарының бағалары өзгеруінің әсер етуінен қалыптасты: мұнай 7,9%, газ конденсаты 8,4% қымбаттады. Сонымен қатар мұнай өнімдерінің бағасы 8,4% өсті, көмір 0,7% арзандады. Тұтастай алғанда энергия ресурстардың бағалары 2006 жылғы 2 тоқсанда 7,5% өсті.

Өндеуші өнеркәсіптегі бағалардың өсу қарқыны 11,3% болды, бұл өткен жылдың тиісті кезеңіндегі көрсеткіштен (2,7%) едәуір асып түседі. Бұл ретте өндіруші кәсіпорындардың бағалары түсті металдарға 39,1%, қара металл прокатына 4,1% көтерілді.

Отандық өндірушілердің бағалары фармацевттік дәрі-дәрмекке 2006 жылғы 2-тоқсанда 2,8% төмендеді, тоқыма, тігін бұйымдарына 0,1%, азық-түлікке 0,5% көтерілді.

Өндірістегі және электр энергиясын, газды және суды бөлудегі бағалар мен тарифтер 2006 жылғы 2-тоқсанда 5,7% өсті (2005 жылғы 2-тоқсанда 2,5%).

Өнеркәсіптік өндірістегі бағалардың өсуі жылдық көрсеткішпен 25,2% болды.

Ауыл шаруашылығындағы бағалар

Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің деректері бойынша ауыл шаруашылығы өнімінің бағасы 2006 жылғы 2-тоқсанда 1,3% арзандады (2005 жылғы 2-тоқсанда – 0,3%). Бұл ретте бағалардың төмендеуі мал шаруашылығы өнімінің тұтастай алғанда 3,6% арзандауымен қамтамасыз етілді, ал өсімдік шаруашылығы өнімдерінің бағалары 0,5% өсті.

Мал шаруашылығы өнімінің бағалары құрылымында сүт бағасының (15%), жұмыртқа бағасының (10,4%) маусымдық төмендеуі байқалды. Мал және құс етінің бағасы 1,5% қымбаттады.

Өсімдік шаруашылығының өнімі көкөніс бағасының (0,1%), сондай-ақ астық дақылдары бағасының (0,4%) өсуі салдарынан қымбаттады.

Ауыл шаруашылығындағы бағалар жылдық көрсетуде 0,9% төмендеді.

Кәсіпорындардың мониторингі

2006 жылғы 2-тоқсанда өткен тоқсанмен салыстырғанда сауал жүргізілген кәсіпорындардың дайын өнімге сұранысының жалпы ұлғаюы болды. Сауал жүргізілген кәсіпорындардың 37,5% (1 тоқсанда – 27,5%) дайын өнімге сұраныстың ұлғайғанын белгіледі, сұраныстың төмендегенін белгілеген кәсіпорындардың үлесі бір мезгілде 15,8%-дан 10,2%-ға төмендеді. 2006 жылғы 3-тоқсанда сұраныстың ұлғаюын күтетін кәсіпорындар үлесінің төмендеуі (32,2% дейін) және дайын өнімге сұраныстың төмендеуін күтетін кәсіпорындар үлесінің (5,0% дейін) төмендеуі күтіледі. Жауап беруге қиналатын кәсіпорындардың үлесі 13,7% болды.

2006 жылғы 2-тоқсанда өткен тоқсанмен салыстырғанда дайын өнім бағаларының тұрақтылығы сақталып отырғаны байқалды. Баға тұрақты кәсіпорындардың үлесі 67,4% дейін ұлғайды (1 тоқсанда – 65,7%), сондай-ақ бағалардың өсуі туралы мәлімдеген кәсіпорындардың үлесі 27,0% дейін төмендеді (1 тоқсанда – 29,5%). 2006 жылғы 3-тоқсанда сауал жүргізілген кәсіпорындардың 21,1% өз өнімі бағаларының өсуін күтеді, кәсіпорындардың 2,9% бағаның төмендейтіні туралы мәлімдеді және кәсіпорындардың 75,8% баға өзгермейді деп санайды немесе жауап беруге қиналады.

Шикізат пен материалдардың бағаларына байланысты ахуал 2006 жылғы 2-тоқсанда өткен тоқсанмен салыстырғанда біршама төмендеді. Бағаның өсуін белгілеген кәсіпорындардың үлесі 55,8%-дан 58,0%-ға дейін ұлғайды, бағаның тұрақтылығы туралы мәлімдеген сауал жүргізілген кәсіпорындардың үлесі 39,7%-дан 38,2%-ға дейін төмендеді. Алайда 2006 жылғы 3-тоқсанда кәсіпорындардың 45,3% ғана шикізат пен материалдар бағаларының өсуін күтуде, баға тұрақтылығын кәсіпорындардың 32,8% күтуде, кәсіпорындардың 19,7% жауап беруге қиналады.

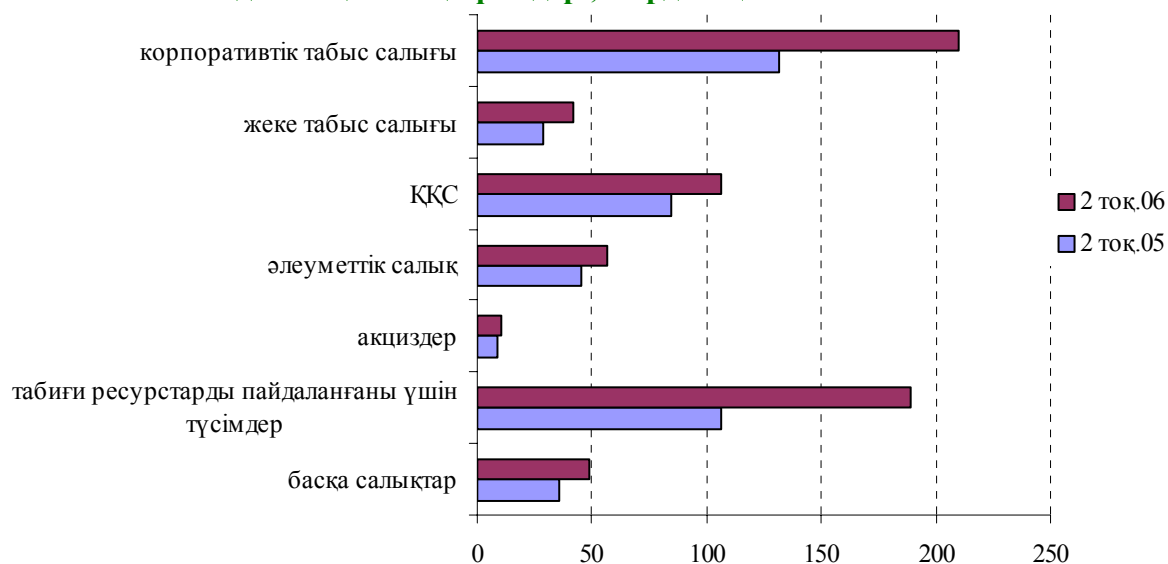
2. Салық-бюджет саясаты

Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің деректері бойынша 2006 жылғы 2-тоқсанда мемлекеттік бюджеттің кірісі 695,1 млрд. теңге болды. Өткен жылдың тиісті кезеңіндегі көрсеткіштермен салыстырғанда олар 49,2% көбейді. Сонымен қатар кірістер ЖІӨ-ге қатынасы бойынша 29,2% дейін өсті, олар 2005 жылғы 2-тоқсанда 27,2%, ал 2006 жылғы 1-тоқсанда – 28,0% болды.

Мемлекеттік бюджеттің негізгі кіріс көлемі салық түсімдеріне (95,4%) тиесілі, оның құрылымында неғұрлым ірі болып табылатындар: корпоративтік табыс салығы, табиғи ресурстарды пайдаланғаны үшін түсімдер, ҚҚС (6-график). Қарастырылып отырған кезеңде табиғи және басқа ресурстарды пайдаланғаны үшін түсімдер - 78,0% айтарлықтай ұлғайды, бұл ретте оның негізгі себебі үстеме пайдаға есептелетін салық бойынша түсімдердің өсуі (2,8 есе) болды. Корпоративтік табыс салығы бойынша түсімдер 59,4%, жеке табыс салығы 46,9% өсті.

6-график

Мемлекеттік бюджеттің салық түсімдері, млрд. теңге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігі

2006 жылғы 2-тоқсанда кәсіпорындардың шикізат секторынан түскен түсімдері қарқынмен өсті, олар экономиканың басқа секторларынан түскен түсімдердің өсу қарқынынан басым түсті. Бұл жағдай мұнай бағасының айтарлықтай өсуімен және тиісінше мұнай кәсіпорындарының кірістерімен түсіндіріледі. Мәселен, шикізат секторының кәсіпорындары төлеген корпоративтік табыс салығы 2005 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда 98,8% ұлғайды, ал қалған кәсіпорындардың төлегені – 41,7% ұлғайды. Шикізат секторының кәсіпорындарынан түскен роялти 5 есе ұлғайды, қалған кәсіпорындардан 5,1 есе азайды.

Мемлекеттік бюджеттің салықтық емес түсімдері 36,1% төмендеді, негізгі капиталды сатудан түскен түсімдер, керісінше, 2,9 есе көтерілді.

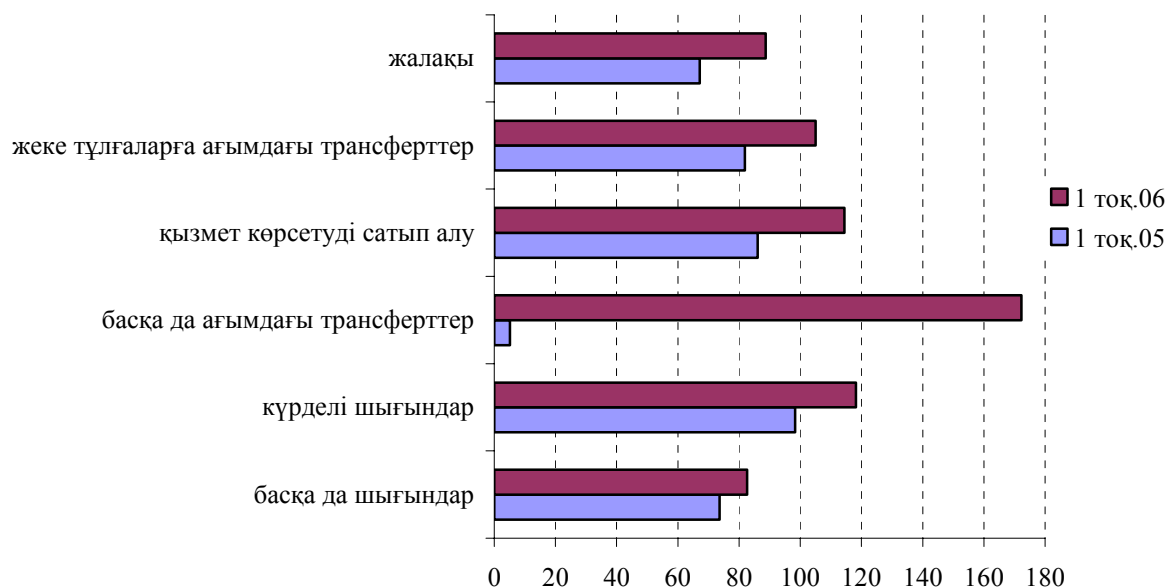
2006 жылғы 2-тоқсанда мемлекеттік бюджеттің шығындары 681,2 млрд. теңгеге қаржыландырылды. Өткен жылдың осы кезеңіндегі көрсеткіштермен салыстырғанда шығындар 65,3% ұлғайды. ЖІӨ-ге қатынасы бойынша шығындар 28,6% дейін ұлғайды, 2005 жылғы 2-тоқсанда олар 24,1%, ал 2006 жылғы 1-тоқсанда – 21,6% болды.

2006 жылғы 2-тоқсанда ағымдағы шығындар 2005 жылғы осы кезеңмен салыстырғанда 78,9%, күрделі шығындар – 20,3% ұлғайды.

Қаралып отырған кезеңде ағымдағы шығындардың үлесіне басқа да ағымдағы трансферттер, негізінен, Ұлттық қорға трансферттер (30,2%), сондай-ақ қызмет көрсетуді сатып алу бойынша шығындар (20,4%) ие болды. Сондай-ақ қолма-қол нысанда төленетін шығыстар, яғни жеке тұлғаларға ағымдағы трансферттері (18,7%), сондай-ақ жалақы бойынша шығыстар (15,8%) үлесі жоғары деңгейде сақталып отыр (7-график).

7-график

Мемлекеттік бюджеттің шығындары, млрд. теңге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігі

Кірістердің шығындардан асып кетуі нәтижесінде мемлекеттік бюджет 13,8 млрд. теңге көлеміндегі оң операциялық сальдомен қалыптасты, 2005 жылғы 2-тоқсанда ол 53,6 млрд. теңгеге, ал 2006 жылғы 1-тоқсанда – 126,7 млрд. теңгеге жетті.

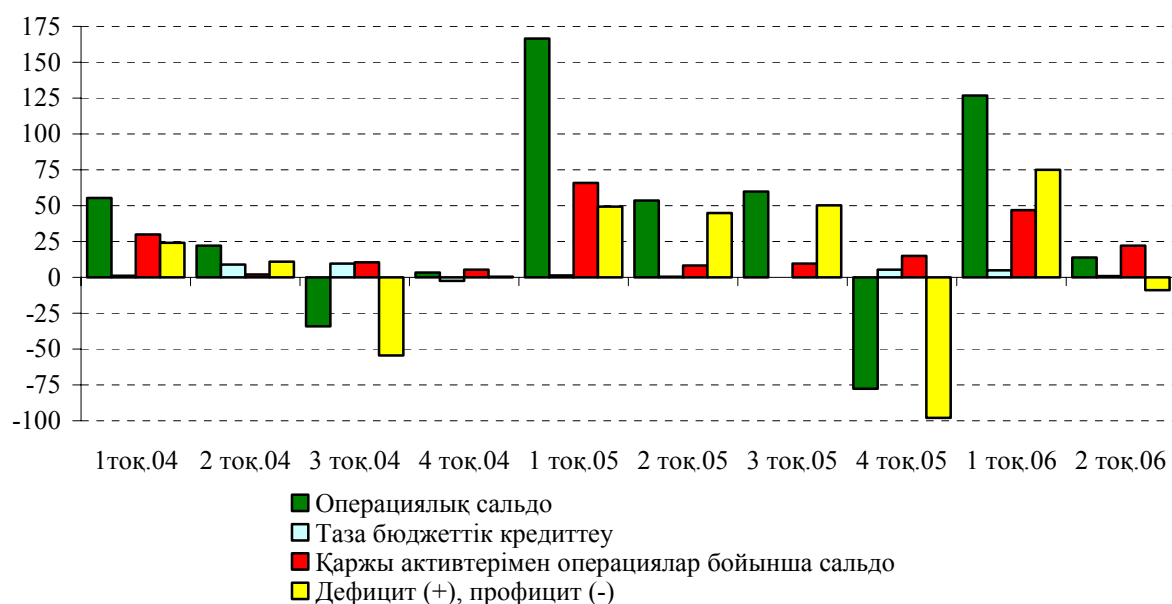
Таза бюджеттік кредиттеу көлемі 2006 жылғы 2-тоқсанда өткен жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 67,1% өсуімен 0,8 млрд. теңге мөлшерінде оң қалыптасты. Бұл ретте кредиттер беру 39,7%, ал кредиттерді өтеу – 56,8% қысқарды. Мемлекеттің қаржы активтерін сатып алуға жұмсалған шығыстарының 2,2 есе ұлғаюы оларды сатудан түскен түсімдердің 4,0 есе төмендеуі жағдайында осы операциялар бойынша сальдоның 2,6 есе, 22,0 млрд. теңгеге дейін өсуіне әкелді.

Нәтижесінде мемлекеттік бюджет 2005 жылғы 2-тоқсанда 44,8 млрд. теңге мөлшеріндегі профицитке қарсы 2006 жылғы 2-тоқсанда 9,0 млрд. теңге (ЖІӨ-ге 4%) дефицитпен қалыптасты (8-график).

Ықтимал дефицитті қаржыландыру көздері былайша қалыптасты: заемдардың түсуі – 40,5 млрд. теңге, оларды өтеу – 38,9 млрд. теңге, өткен кезеңдердегі операциялардың нәтижелері бойынша Үкіметтің шоттарында қалған ақшаны пайдалану – 7,3 млрд. теңге.

8-график

Мемлекеттік бюджеттің орындалуы, млрд. теңге

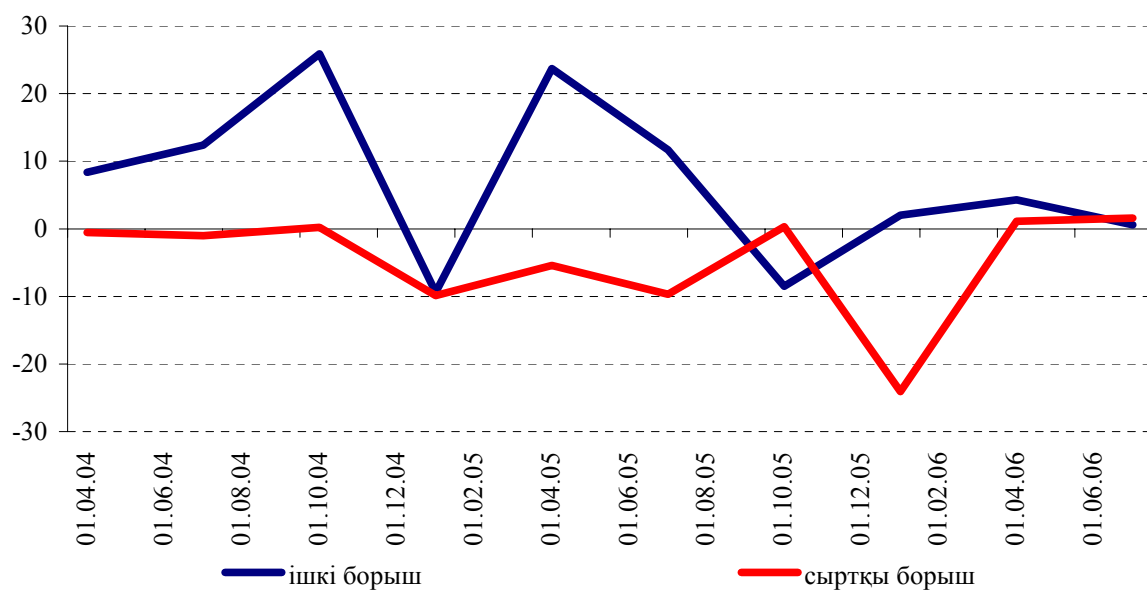
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігі

Үкіметтік ішкі борышы 2006 жылғы маусымда 2006 жылғы наурызбен салыстырғанда 0,6%, 312,5 млрд. теңгеге дейін ұлғайды және ұзақ мерзімді қазынашылық міндеттемелерді шығарумен қамтамасыз етілді.

Үкіметтің сыртқы борышы 2006 жылғы 2-тоқсанда өткен тоқсанмен салыстырғанда 1,6%, 1,8 млрд. АҚШ долл. дейін өсті (9-график).

9-график

Үкімет борышының динамикасы (өткен кезеңге қарағанда %)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігі

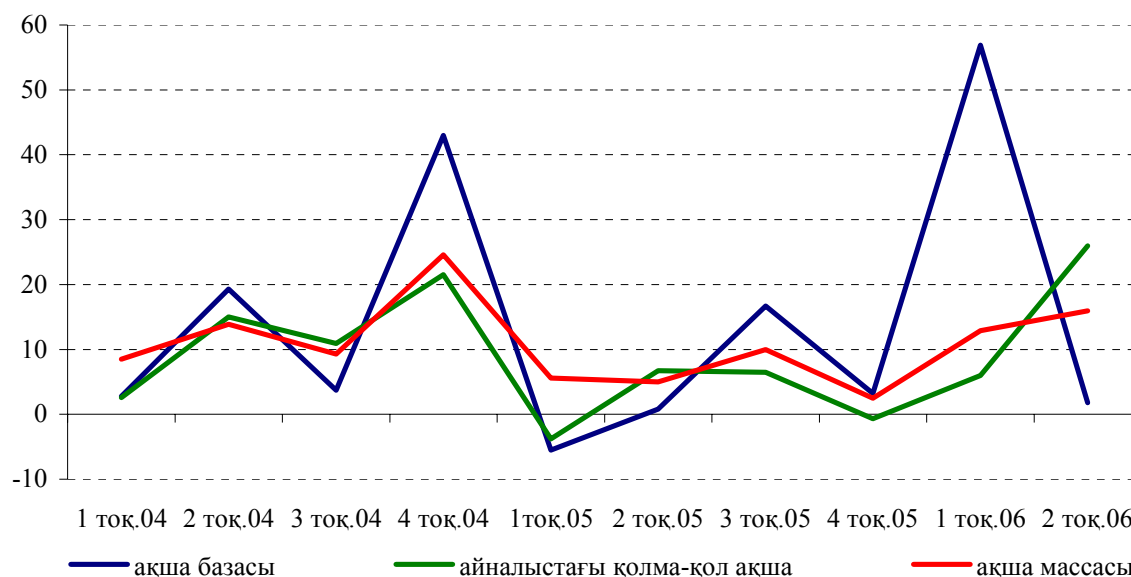
3. Ақша-кредит саясаты

а. Ақша ұсынысы

2006 жылғы 2-тоқсанда ақша агрегаттарының өсуі жалғасты. Алайда өсу динамикасында түрлі үрдістер байқалды. Мәселен, ақша базасының 2006 жылғы 1-тоқсанда 56,9% едәуір кеңеюінен кейін, 2-тоқсанда ол 1,8% ұлғайды. Айналыстағы ақша массасының және қолма-қол ақшаның көбею қарқыны 2006 жылғы 2-тоқсанда өткен тоқсандағы қарқынмен салыстырғанда өсті. Ақша массасы 2-тоқсанда 1 тоқсандағы 12,9% қарсы 15,9% ұлғайды, айналыстағы қолма-қол ақша – тиісінше 6,0%-ға қарсы 26,0% (10-график).

10-график

**Ақша агрегаттарының динамикасы
(өткен кезеңге қарағанда %)**

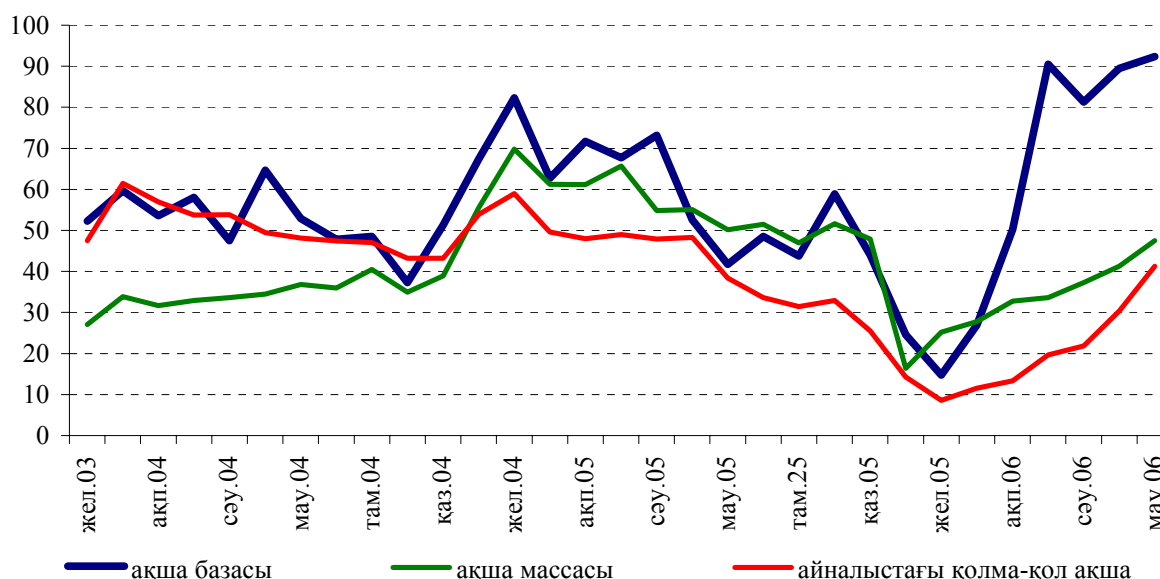

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Жылдық көрсетуде ақша базасының кеңею қарқыны ағымдағы жылы 1996 жылғы ақпаннан бастап ең көп мәнді көрсетеді. Ақша массасының жылдық көрсетудегі өсу үрдісі 2005 жылғы желтоқсаннан бастап, ал айналыстағы қолма-қол ақша – 2006 жылғы қаңтардан бастап көрсетілген (11-график).

11-график

**Ақша агрегаттарының динамикасы
(өткен жылғы тиісті кезеңге қарағанда %)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Ақша базасы

Ақша базасы маусымның аяғында 1059,0 млрд. теңге болды. 2005 жылғы маусымның көрсеткіштерімен салыстырғанда, яғни, жылдық көрсетуде, кеңею 92,3% болды. Тар ақша базасы, яғни ақша базасы екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттері қоспағанда, осындай кезеңде 65,3% кеңейді.

Ақша базасының кеңеюі Ұлттық Банктің таза сыртқы активтерінің 43,4% өсуімен және Ұлттық Банктің ішкі активтерінің 7,2% аз ғана ұлғаюымен қамтамасыз етілді.

Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері 2006 жылғы маусымда 2005 жылғы маусыммен салыстырғанда 13,1 млрд. АҚШ долларына дейін, 63,3% ұлғайды. Ұлттық Банктің ішкі валюта нарығында валюта сатып алуы Ұлттық қордың активтерін толықтыру және Қаржыминінің сыртқы борышына қызмет көрсету бойынша операциялардың жүргізілуіне қарамастан, таза валюталық қорлардың 65,9% ұлғаюына алып келді. Жүргізілген операциялардың және оның әлемдік нарықтағы бағасының 37,5% өсуі нәтижесінде алтындағы активтер 40,6% ұлғайды.

Ұлттық Банктің таза ішкі активтер құрылымында 2006 жылғы маусымда 2005 жылғы маусыммен салыстырғанда Үкіметке таза талаптар 31,2%, сондай-ақ басқа да таза ішкі активтер 1,5 есе ұлғайды. Үкіметке таза талаптардың өсуі Ұлттық Банктегі шоттардағы қалдықтардың төмендеуімен қамтамасыз етілді. Басқа да таза ішкі активтер шетел валютасындағы активтерді және қымбат металдарды қайта бағалаудан көтерілді.

Экономиканың секторларына, оның ішінде қаржы ұйымдарына талаптар айналыстағы қысқа мерзімді ноталар көлемінің 47,2% өсуі салдарынан 49,4% қысқарды (1-кесте).

1-кесте

**Ұлттық Банктің активтері мен пассивтерінің өзгеру динамикасы
(өткен жылдың тиісті кезеңіне қарағанда %)**

	1 тоқ.06	2 тоқ.06
Таза сыртқы активтер	15,8	43,4
Таза ішкі активтер	37,8	7,2
Таза ішкі кредит	40,8	-17,0
Үкіметке таза талаптар	5,9	31,2
қаржы ұйымдарына талаптар	53,6	-47,9
қалған экономикаға талаптар	-23,5	-62,5
Басқа таза ішкі активтер	14,1	147,1
Пассивтер	66,6	90,1
Ақша базасы	90,5	92,3

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Екінші деңгейдегі банктер бойынша монетарлық шолу

Жылдық көрсетуде (2006 жылғы маусым 2005 жылғы маусыммен салыстырғанда) банктердің таза сыртқы активтері оларға талаптардың 44,9% ұлғаю қарқынымен салыстырғанда резидент еместердің алдындағы міндеттемелердің 83,6% едәуір жоғары өсуі нәтижесінде 2,5 есе қысқарды (2-кесте).

2-кесте

**Екінші деңгейдегі банктердің монетарлық шолуы
(өткен жылғы тиісті кезеңге қарағанда %)**

	1 тоқ.06	2 тоқ.06
Таза сыртқы активтер	-109,6	-143,2
резидент еместерге талаптар	80,8	44,9
резидент еместер алдындағы міндеттемелер	93,2	83,6
Ішкі активтер	62,0	70,3
Ұлттық Банкке талаптар	60,3	137,9
Ішкі кредит	63,0	59,2
Үкіметке таза талаптар	-2,5	-14,2
экономикаға талаптар	68,1	64,1
Басқа да таза ішкі талаптар	-65,1	-64,1
Пассивтер	46,0	47,9

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Резидент еместерге қойылатын талаптардың өсуі резидент еместерді кредиттеудің (61,5%) және бағалы қағаздар бойынша талаптардың (73,7%) ұлғаюына байланысты. Резидент еместер алдындағы міндеттемелер резидент еместерден түскен кредиттердің (3,9 есе), сондай-ақ орналастырылған бағалы қағаздардың (37,5%) өсуі нәтижесінде ұлғайды. Отандық банктердің шетелдік банктерге орналастырылатын депозиттері 1,3% қысқарды.

Екінші деңгейдегі банктердің ішкі активтері құрылымында олардың көлемі 2006 жылғы маусымда 2005 жылғы маусыммен салыстырғанда 70,3% ұлғайды, ішкі кредиттің өсуі экономикаға талаптардың ұлғаюымен (64,1%) қамтамасыз етілді. Заңды тұлғаларға кредиттер - 49,7%, халыққа – 2,1 есе өсті. Үкіметке талаптардың қысқаруы

Қаржы министрлігінің екінші деңгейдегі банктердің портфеліндегі мемлекеттік бағалы қағаздар көлемінің 16,0% азауы салдарынан болды.

2006 жылғы маусымда өткен жылғы тиісті аймен салыстырғанда Ұлттық Банкке талаптардың өсуі екінші деңгейдегі банктердің шоттарындағы қалдықтардың 3,2 есе және банктердің портфелдеріндегі қысқа мерзімді ноталардың 2,0 есе ұлғаюымен қамтамасыз етілді.

Банктердің басқа да таза ішкі активтері 64,1% қысқарды.

Екінші деңгейдегі банктердің пассивтері құрылымында депозиттер 48,8% өсті.

Ақша массасы

Ақша массасы 2006 жылғы маусымның аяғында 2714,1 млрд. теңгеге жетті. Жылдық көрсетуде (2005 жылғы маусыммен салыстырғанда) оның өсімі 47,5% болды.

Банк жүйесінің таза сыртқы активтері 2006 жылғы маусымда 2005 жылғы маусыммен салыстырғанда Ұлттық Банктің таза сыртқы активтерінің өсуіне қарамастан, екінші деңгейдегі банктердің таза сыртқы міндеттемелерінің азауы нәтижесінде 43,5% қысқарды.

Банк жүйесінің ішкі активтерінің өсуі экономиканың кредиттеу көлемінің жоғары өсуінің сақталуымен қамтамасыз етілді, нәтижесінде осы талаптар 2006 жылғы маусымда 2005 жылғы маусыммен салыстырғанда 63,8% ұлғайды. Үкіметке таза талаптар 96,0% қысқарды. Банк жүйесінің басқа да таза ішкі активтері 31,1% төмендеді (3-кесте).

Ақша массасының құрылымында резиденттердің депозиттері бір жылда (2006 жылғы маусым 2005 жылғы маусыммен салыстырғанда) 49,2%, айналыстағы қолма-қол ақша 41,2% өсті.

3-кесте

Ақша массасының өзгерістер динамикасы (өткен жылғы тиісті кезеңге қарағанда %)

	1 тоқ.06	2 тоқ.06
Таза сыртқы активтер	-45,4	-43,5
Таза ішкі активтер	92,2	89,6
Үкіметке талаптар	127,9	96,0
экономикаға талаптар	67,8	63,8
басқа да таза ішкі активтер	-37,4	-31,1
Ақша массасы	33,6	47,5
айналыстағы қолма-қол ақша	19,6	41,2
резиденттердің депозиттері	37,3	49,3

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

– Айналыстағы қолма-қол ақша

Айналыстағы қолма-қол ақша 2006 жылғы маусымның аяғында 550,0 млрд. теңге болды. 2005 жылғы маусыммен салыстырғанда олар 41,2% ұлғайды.

Екінші деңгейдегі банктердегі және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардағы қолма-қол ақша айналымы жөніндегі деректер қолма-қол ақшаның өсуіне әсер ететін факторларды айқындауға мүмкіндік береді (4-кесте).

2006 жылғы 2-тоқсанда өткен жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда банктердің кассаларынан қолма-қол ақша беру 45,2%, 1635,2 млрд. теңгеге дейін, ал банктердің кассаларына түсімдер 38,3%, 1490,4 млрд. теңгеге дейін көбейді. Нәтижесінде банктердің кассаларынан нетто-беру 144,9 млрд. теңге болды.

4-кесте

Банктердің кассалары арқылы қолма-қол ақша беру және түсімдер сальдосы (өткен жылғы тиісті кезеңге қарағанда %)

	1 тоқ.06	2 тоқ.06
Тауарлар, қызмет көрсетулер және орындалған жұмыстар ақы төлеу үшін беру сатудан түсімдер	-57,9 36,1 42,3	-135,9 22,8 39,7
Жалақы (банкоматтардағы, жеке тұлғалардың талап ету бойынша салымдары мен ағымдағы шоттарындағы ақшаны есепке ала отырып)	40,6	43,1
Ауыл шаруашылығы өнімі	36,9	86,3
Шетел валютасымен операциялар валюта сатып алуға беру валюта сатып алудан түсімдер	-10,2 16,8 13,2	5,7 23,5 4,4
Жеке тұлғалардың мерзімді салымдары салымдарды беру салымдарға түскен ақша	-223,8 33,6 53,7	-23,1 есе 69,3 110,7
Жеке және заңды тұлғаларға заемдар заемдар беру заемдарды өтеу	34,8 422,0 161,0	426,8 355,7 97,5
Зейнетақы және жәрдемақы	28,2	22,9
Басқа да баптар	-4,2	6,5
Қолма-қол ақша берудің және түсімдердің жиынтық сальдосы	1 004,7	197,0
банктердің кассаларынан шығыс	45,0	45,2
банктердің кассаларына кіріс	40,6	38,3

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Банктердің кассаларынан қолма-қол ақша берудің ұлғаюына халықтың ақшалай кірісінің, оның ішінде жалақының, бюджеттен төленетін әлеуметтік төлемдердің және экономикадағы іскерлік белсендіктің арта түсуі айқындаушы ықпал етті.

2006 жылғы сәуір-маусымда банктердің кассаларынан еңбекақы төлеуге, банкоматтарды нығайтуға және жеке тұлғалардың талап ету салымдары және ағымдағы шоттары бойынша нетто-берудің жиынтық өсімі 2005 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 43,1% көбейді және 368,2 млрд. теңгеге жетті. Мемлекеттің зейнетақылар және әлеуметтік жәрдемақылар төлеуге жұмсалған шығыстарының өсуі банктердің кассаларынан қолма-қол ақша берудің 22,9%, до 69,9 млрд. теңгеге дейін өсуіне әкелді.

2006 жылғы 2-тоқсанда 2005 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда жеке және заңды тұлғаларға заемдар беру бойынша банктердің кассаларынан қолма-қол ақшаны нетто-беру 3,3 есе, 22,2 млрд. теңгеге дейін ұлғайды.

Айналыстағы қолма-қол ақшаның ұлғаюы, сондай-ақ банктердің кассаларынан ауыл шаруашылығы өніміне ақы төлеу үшін қолма-қол ақша берудің 86,3%, 24,2 млрд. теңгеге дейін ұлғаюына байланысты болды.

Теңгенің АҚШ долларына қатынасы бойынша нығаюы және халықтың тиісті күтулерінің тиісінше өсуі қолма-қол шетел валютасына сұраныстың азаюына себепші болды. Нәтижесінде банктердің қолма-қол шетел валютасын сатуының өсу қарқынымен салыстырғанда банктердің оны сатып алуының неғұрлым жоғары өсуі айналыстағы қолма-қол теңгенің ұлғаюына себепші болды. 2005 жылғы 2-тоқсанның

көрсеткіштерімен салыстырғанда қаралып отырған кезеңде осы операциялар бойынша сальдо 9 млрд. теңге болды.

Айналыста қолма-қол теңге көлемінің азаюына себепші болған операциялар банктердің кассаларына тауарлар, жұмыстар және қызмет көрсетулер сатудан түскен түсімдер, сондай-ақ банктердегі жеке тұлғалардың мерзімді салымдарына түскен түсімдер болып табылды.

2006 жылдың 2-тоқсанында банктердің кассаларына тауарлар, жұмыстар және қызмет көрсетулер сатудан түскен нетто-түсімдер 2005 жылдың 2-тоқсанымен салыстырғанда 59,6 млрд. теңгеге жетіп, 2,4 есе артты. Салымдарға түскен ақшадан алынғанын есепке алғанда қолма-қол теңгемен түскен түсімдер 23,1 есе ұлғайып, 21,7 млрд. теңге болды.

– Резиденттердің депозиттері

Резиденттердің депозиттері 2006 жылғы маусымның аяғында 2154,1 млрд. теңге болды. 2005 жылдың маусымымен салыстырғанда олар 49,2% ұлғайды.

Бір жылда (2005 жылдың маусымымен салыстырғанда 2006 жылдың маусымы) банктік емес заңды тұлғалардың депозиттеріндегі қалдықтар 50,2%, ал халықтың депозиттеріндегі қалдықтары 47,3% өсті (5-кесте). Бұл ретте экономиканың нақты секторын кредиттеудің негізгі көздерінің бірі болып табылатын басқа депозиттердің үлесі 2006 жылғы 1-тоқсанның қорытындысы бойынша 67,8%-дан асып, депозиттер көлемінің 69,8% құрады. Ұлттық валютадағы депозиттердің үлесі 2006 жылғы наурыздың қорытындысы бойынша 62,2%-дан 2006 жылғы маусымның қорытындысы бойынша 66,1%-ға дейін жоғарылады.

5-кесте

Резиденттер депозиттерінің өзгеру динамикасы (өткен жылдың тиісті кезеңіне қарағанда%)

	1-тоқ.06	2-тоқ.06	үлес, % ¹
Резиденттердің депозиттері	37,3	49,2	100,0
Теңгедегі аударылатын депозиттер	47,9	46,1	24,5
халықтың	50,1	69,8	3,8
банктік емес заңды тұлғалардың	47,6	42,5	20,7
Теңгедегі басқа депозиттер	56,3	84,1	41,6
халықтың	32,6	80,9	19,4
банктік емес заңды тұлғалардың	81,2	87,1	22,2
Шетел валютасындағы аударылатын депозиттер	5,2	-1,9	5,8
халықтың	24,1	1,5	0,8
банктік емес заңды тұлғалардың	2,7	-2,5	4,9
Шетел валютасындағы басқа депозиттер	20,9	29,1	28,2
халықтың	34,3	8,5	10,4
банктік емес заңды тұлғалардың	13,0	45,2	17,8

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Депозиттердің динамикасын, негізінен, жеке және банктік емес заңды тұлғалардың 2006 жылғы маусымда 2005 жылғы маусыммен салыстырғанда 84,1% ұлғайған басқа да теңгедегі депозиттері айқындады.

¹ 2006 жылғы 1 шілдеге

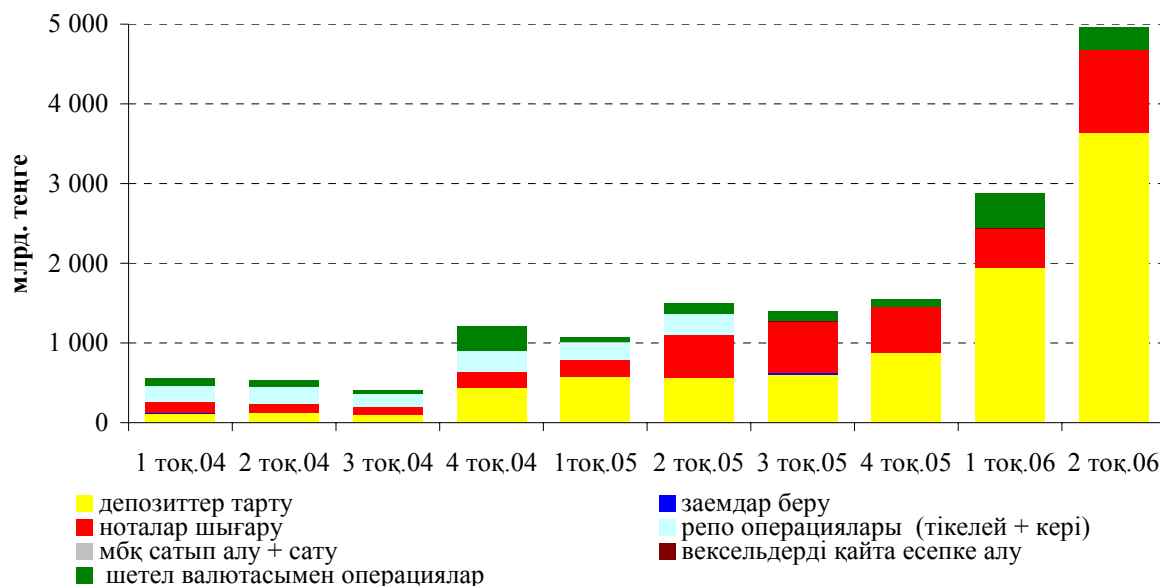
Банктік емес заңды тұлғалардың аударылатын депозиттеріндегі қалдықтардың 2,5% азайғанын атап айтқан жөн. Бұл азаю, сондай-ақ шетел валютасындағы басқа депозиттердегі қалдықтардың аз ғана өсуі теңгенің АҚШ долларына қатысты нығаюына байланысты болған сияқты.

в. Ақша-кредит саясатының құралдары және операциялары

2006 жылғы 2-тоқсанда Ұлттық Банктің қаржы нарығындағы операцияларының жалпы көлемі қысқа мерзімді ноталар шығаруды, депозиттер тартуды, коммерциялық вексельдерді қайта есепке алуды, сондай-ақ шетел валютасын сатып алу мен сатуды қоса алғанда, алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 72,3% ұлғая отырып, 4959,9 млрд. теңгені құрады. Бұл ретте ақша нарығындағы операциялар көлемі 91,8% өсті, ал валюта нарығында 36,1% қысқарды (12-график).

12-график

Ұлттық Банктің ішкі қаржы нарығындағы операциялары

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

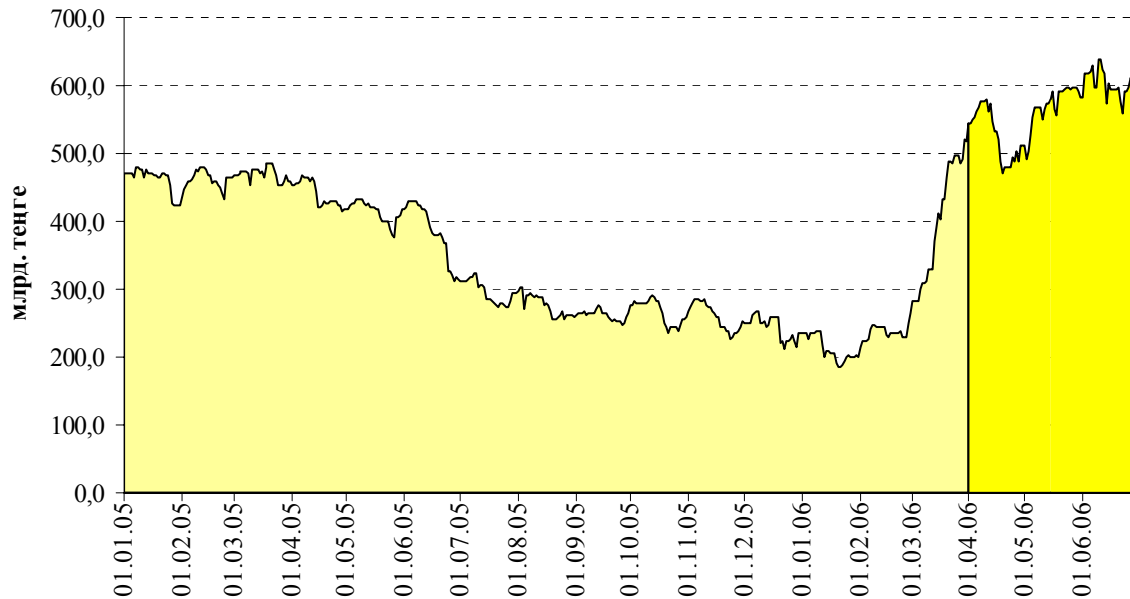
Ұлттық Банктің ақша нарығындағы операцияларының көлемі Ұлттық Банктің ішкі қаржы нарығындағы операциялары көлемінің 94,3% құрады (2006 жылғы 1-тоқсанда 84,8%). Бұл ретте Ұлттық Банк екінші деңгейдегі банктерден депозиттер тартты, қысқа мерзімді ноталар шығарды, вексельдерді қайта есепке алуды жүзеге асырды.

Шетел валютасымен жасалған операциялар Ұлттық Банктің ішкі қаржы нарығындағы операциялары көлемінің 5,7% құрады.

Ақша нарығындағы операциялардың жалпы көлемінің ұлғаюы өтімділікті реттеу көлемінің тиісті ұлғаюына әкелді (айналыстағы қысқа мерзімді ноталар плюс банктердің Ұлттық Банктегі депозиттеріндегі қалдықтар). Олар 2006 жылғы 2-тоқсанның басындағы 542,9 млрд. теңгеден осы тоқсанның аяғында 618,3 млрд. теңгеге жетіп, 13,9% өсті. Бұл ретте реттеу бойынша операциялардың орташа күндік балансы 2006 жылғы 2-тоқсанда 285,1 млрд. теңгеден 567,2 млрд. теңгеге дейін 2 есе ұлғайды (13-график).

13-график

Ұлттық Банктің реттеу операцияларының күнделікті балансы

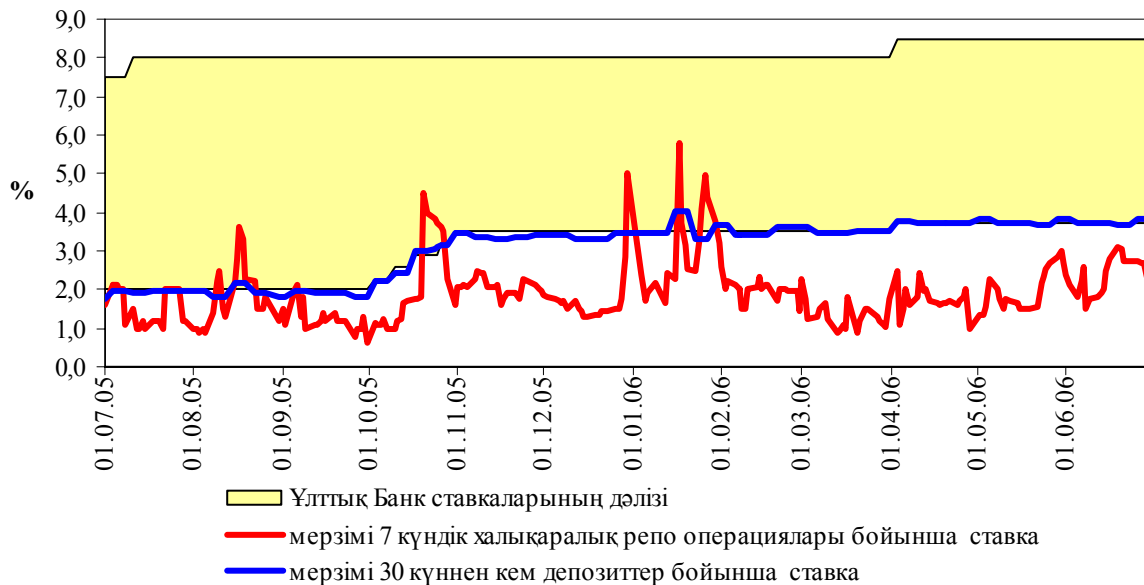
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Ұлттық Банктің ставкалары

2006 жылғы 2-тоқсанда Ұлттық Банк өзінің операциялары бойынша ставкаларын көтерді. 1 сәуірден бастап ресми қайта қаржыландыру ставкасы (Ұлттық Банк ставкалары дәлізінің жоғарғы шекарасы) 8,0% – 8,5% аралығында, ал банктерден тартылатын депозиттер бойынша ставка (ставкалар дәлізінің төменгі шекарасы) – 3,5%-дан 3,75%-ға дейін көтерілді (14-график).

14-график

Ұлттық Банк ставкалары дәлізінің шекаралары

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2006 жылғы 2-тоқсанда мерзімі 30 күннен аз халықаралық депозиттер бойынша ставка Ұлттық Банк ставкалары дәлізінде болды не оның төменгі шекарасына сәйкес келді. Халықаралық репо операциялары бойынша ставканың Ұлттық Банк ставкалары дәлізінің шекараларынан төмен болу жалғасуда.

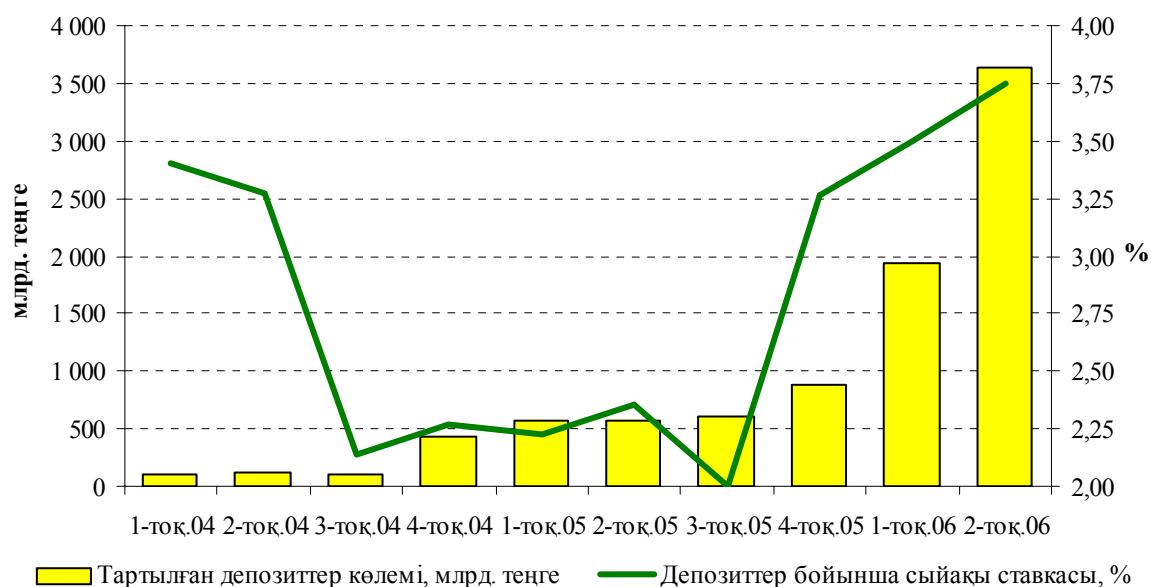
Депозиттерді тарту

Депозиттерді тарту Ұлттық Банктің операцияларында неғұрлым үлкен көлемге ие болып отыр. Бұл осы операциялар мерзімінің қысқа екендігіне, күн сайын жүргізілуіне, тартудың ең жоғарғы көлеміне шектеулердің болмауына, сондай-ақ олар бойынша жоғары кірістілікке байланысты.

Ұлттық Банк 2006 жылғы 2-тоқсанда екінші деңгейдегі банктерден 3635,0 млрд. теңге мөлшерінде теңгедегі депозиттерді тартты, бұл тарихи тұрғыдан алғанда ең жоғары көлем болып табылады. Алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда тартылған депозиттердің көлемі 87,3% ұлғайды. Депозиттер тарту мерзімдері 7 күнді құрады. Тартылған депозиттер бойынша сыйақы ставкасы 2006 жылғы 1-тоқсанда мынаны құрады (15-график).

15-график

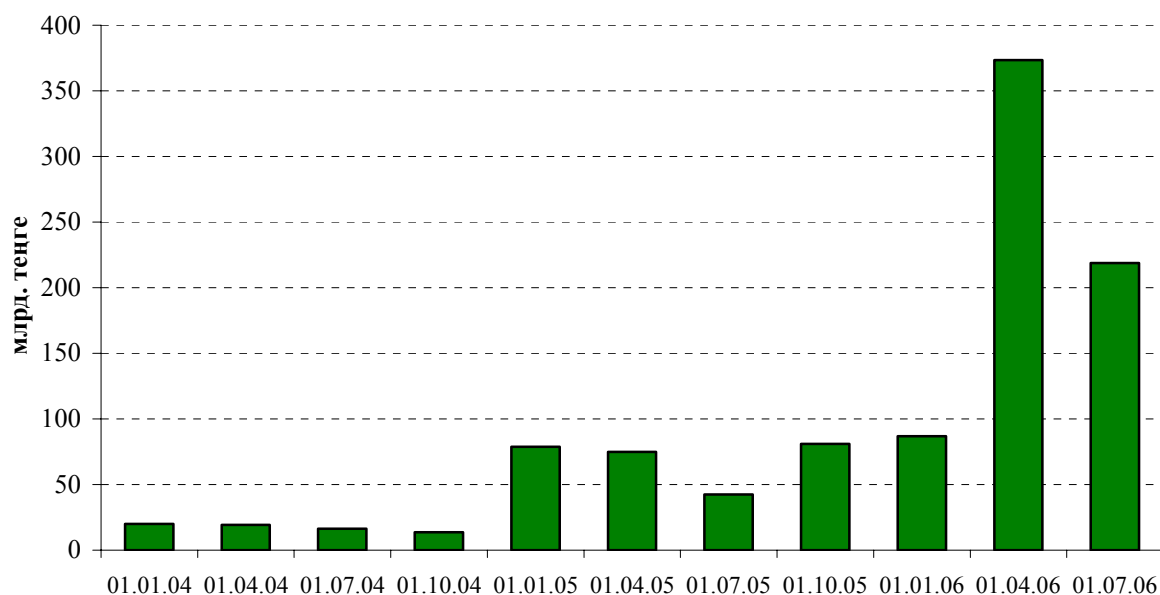
Ұлттық Банк тартқан депозиттер бойынша сыйақы көлемі мен ставкалары

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Екінші деңгейдегі банктерден депозиттер тарту бойынша операциялар көлемінің өсуіне қарамастан, Ұлттық Банктің олар бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі 2006 жылғы 2-тоқсанның аяғында осы тоқсанның басындағы көлеммен салыстырғанда 41,4% қысқарып, 218,9 млрд. теңге болды (16-график).

16-график

Ұлттық Банктің екінші деңгейдегі банктерден тартқан депозиттер бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Қысқа мерзімді ноталар шығару

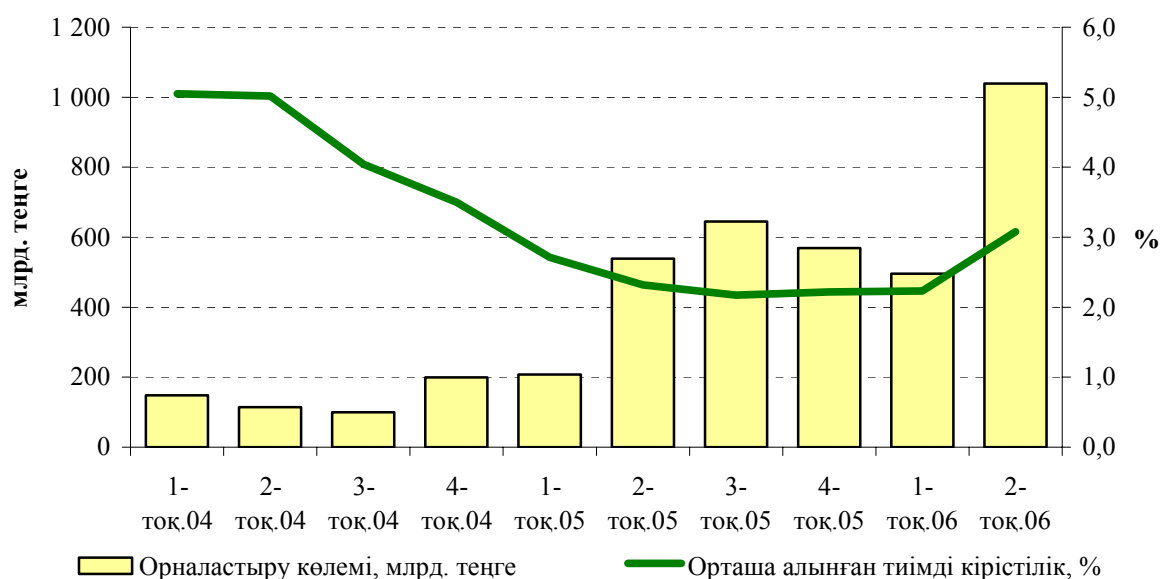
2006 жылғы 2-тоқсанда Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноталарын орналастыру тарихи тұрғыдан барынша жоғарғы деңгейге жетіп, 1039,2 млрд. теңге болды, бұл алдыңғы тоқсанның көлемімен салыстырғанда 2,1 есе көп. Ноталар 28 күндік айналыс мерзімімен шығарылды. Орналастырылған ноталар бойынша кірістілік 2006 жылғы 1-тоқсандағы 2,23%-дан 2006 жылғы 2-тоқсанда 3,08%-ға дейін жоғарылады (17-график).

Айлар бойынша қысқа мерзімді ноталар шығару көлемі сәуірдегі 230,1 млрд. теңгеден маусымдағы 491,7 млрд. теңгеге дейін тұрақты түрде ұлғайып отырды, бұл Ұлттық Банктің тарапынан оларды ұсыну көлемінің ұлғаюына байланысты болды. Егер де ұсыныс көлемі тоқсанның бірінші жартысында әрбір аукционда 60 млрд. теңгені құраса, онда 15 мамырдан бастап 100 млрд. теңгеге дейін ұлғайды.

Айналыстағы қысқа мерзімді ноталар көлемі 2006 жылғы маусымның аяғында 400,0 млрд. теңгені құрады, бұл 2006 жылғы 1-тоқсанның аяғындағы көлемнен 2,2 есе артық. Айналыстағы ноталар дюрациясы 2006 жылғы 2-тоқсанның аяғында 16,9 күнге дейін жоғарылады (18-график).

17-график

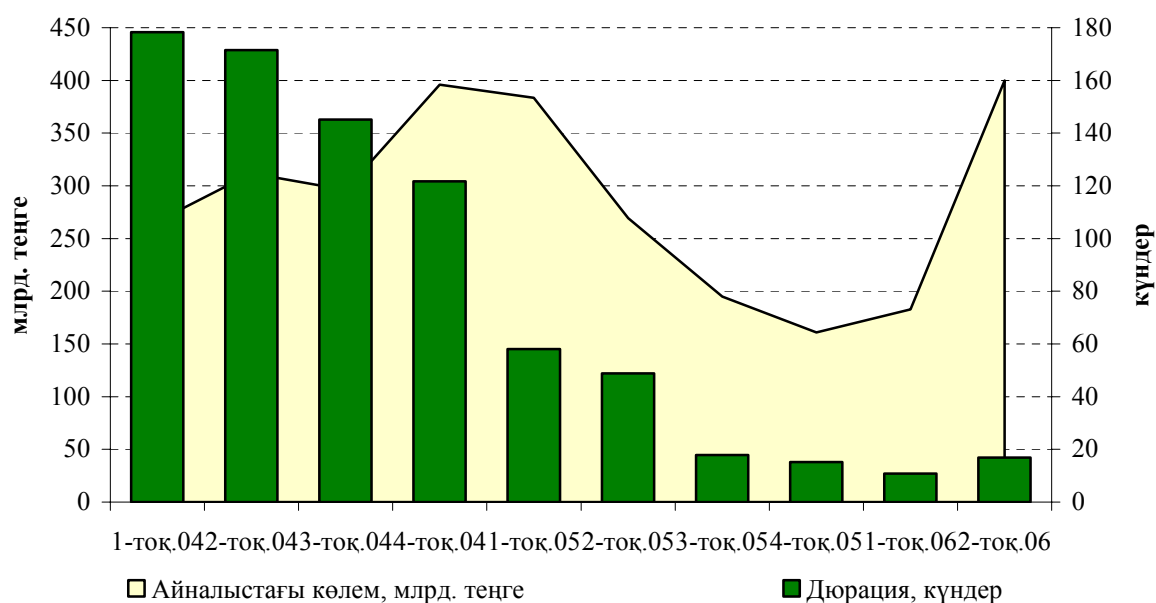
Қысқа мерзімді ноталарды орналастыру көлемі және кірістілік (кезең ішінде)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

18-график

Айналыстағы қысқа мерзімді ноталар (кезең аяғында)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Заемдар беру

2006 жылдың 2-тоқсанында Ұлттық Банк қайта қаржыландыру заемдарын, сондай-ақ арнайы мақсаттағы заемдарды берген жоқ.

Валюталық бағам

2006 жылғы 2-тоқсанда ішкі валюта нарығындағы теңге бағамының АҚШ долларына қатысты күрт өсуімен сипатталды. Тұтастай алғанда, тоқсанның қорытындысы бойынша теңгенің АҚШ долларына қатысты бағамы 7,78% - 1 АҚШ долл./128,40 теңгеден 1 АҚШ долл./118,41 теңгеге дейін нығайды.

Тоқсан бойына ішкі валюта нарығындағы ахуал валюта түсімінің айтарлықтай көлемдегі ағынының сақталуымен айқындалды. Бұл ағын энерготасымалдағыштарға әлемдік бағаның жоғары деңгейіне, биржалық және банкаралық нарықтардың валюталық сегментіндегі операциялардың үлкен көлеміне және нарыққа қатысушылардың АҚШ долларының одан әрі құнсыздануын күтуіне негізделді. Осының бәрі шетел валютасы ұсынысының сұраныстан асып кетуіне алғышарт жасады. Мөлшерден артық ұсыныстың басқа факторы екінші деңгейдегі банктердің сырттан қарыз тартуы болды. Сөйтіп, 2006 жылдың 2-тоқсанында банктердің резидент еместер алдындағы міндеттемелерінің өсуі 1445,5 млн. АҚШ долл. құрады (2006 жылдың 1-тоқсанында – 1170,7 млн. АҚШ долл.).

Сәуірде ішкі валюта нарығында Қазақстан Қор Биржасында және биржадан тыс банкаралық валюта нарығында сауда-саттықтың үлкен көлемі тіркелді, мұның өзі инвесторлардың америкалық валютаға теріс көзқарасын дәлелдейді. Сәуірде ҚҚБ-дағы операциялардың көлемі қосымша сауда-саттықтағы мәмілелерді есепке алғанда 2396,8 млн. АҚШ долл., биржадан тыс валюта нарығында – 4753,7 млн. АҚШ долл. құрады. Бұл орайда ішкі валюта нарығында теңгенің АҚШ долларына қатысты бағамы номиналдық көрсеткіште 3,10% (128,40 теңге/АҚШ долларынан 124,42 теңге/АҚШ долларына дейін) нығайды.

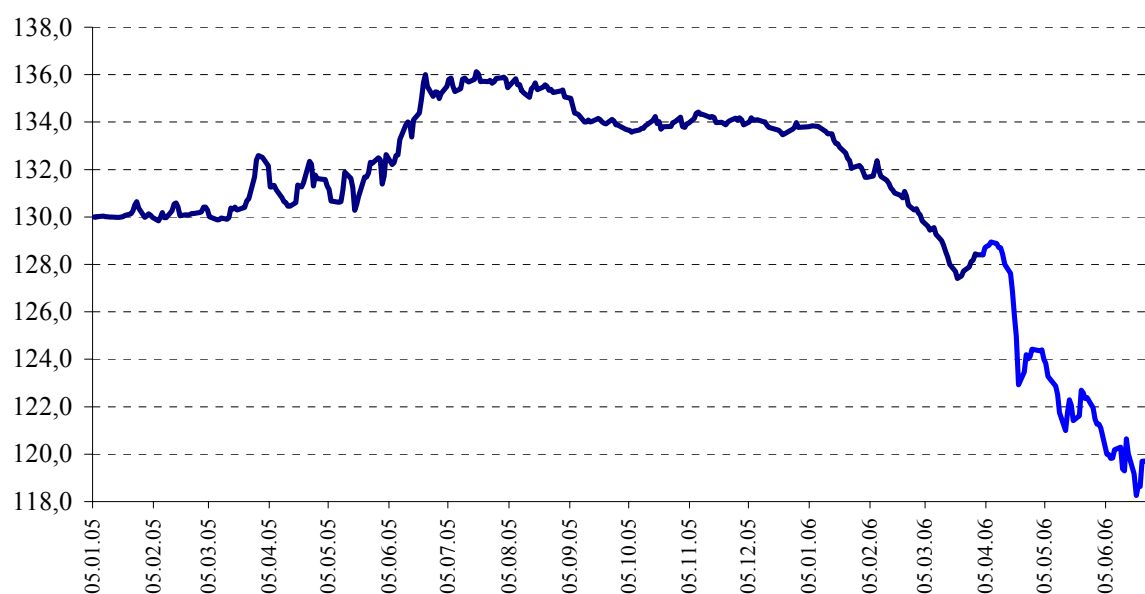
Мамырда әлемдік нарықта АҚШ доллары бағамының еуроға қатысты әлсіреуі жалғасты – бұл айда доллар еуроға қатысты \$1,254 деңгейден \$1,185 деңгейге дейін 2,8% төмендеді. Теңге/АҚШ доллары жұбы осыған ұқсас жағдайда қозғалды: бұл айда теңгенің АҚШ долларына қатысты бағамы номиналдық көрсеткіште 2,54% нығайды. Бұл ретте, ішкі валюта нарығындағы сауда-саттық көлемі жоғары болып жалғасты: мамырда ҚҚБ-дағы операциялар көлемі қосымша сауда-саттықтағы мәмілелерді есепке алғанда 2443,1 млн. АҚШ долл., биржадан тыс валюта нарығында 7047,4 млн. АҚШ долл. құрады.

Маусымда доллар еуроға қатысты \$1,289 деңгейден \$1,271 деңгейге дейін, 1,4% өсті. Маусымда ставкалар Еуропада да, АҚШ-та да жоғарылады. 8 маусымда Еуропа орталық банкі (ЕОБ) негізгі пайыздық ставканы 0,25 пункттен жылдық 2,75%-ға дейін көтерді, ал 29 маусымда ФРЖ ставканы 5,25%-ға дейін көтерді. Сөйтіп, ФРЖ пайыздық ставканы бұдан әрі ұлғайтудың келіп түсетін экономикалық деректерге байланысты болатынын меңзеді. Әлемдік валюта нарығында АҚШ доллары позициясының шамалы нығайғанына қарамастан, ішкі валюта нарығында бұрынғысынша АҚШ доллары бағамының бұдан былайғы қозғалысына қатысты құнсыздану күтілген болатын - теңгенің осы айдағы номиналдық нығаюы 2,35% құрады.

2006 жылғы 2-тоқсанда теңгенің АҚШ долларына қатысты нығаюы номиналдық көрсеткіште тұтастай алғанда тоқсанда, сол сияқты жеке-жеке алғанда айлар бойынша да теңгенің бүкіл тарихында барынша жоғары болғанын атап айтқан жөн (теңгенің АҚШ долларына қатысты бағамы 2,73% нығайған 2004 жылғы қаңтарды қоспағанда).

2006 жылғы 2-тоқсанда теңгенің АҚШ долларына қатысты орташа алғандағы айырбастау бағамы 2006 жылғы 1-тоқсандағы көрсеткішпен салыстырғанда 6,7% нығайып, бір АҚШ доллары үшін 122,71 теңгені құрады. Тоқсан ішінде теңге АҚШ долларына қатысты 1 доллар үшін 118,26 теңге – 128,95 теңге ауқымда өзгерді. (19-график).

19-график

Теңгенің АҚШ долларына қатысты номиналдық айырбас бағамының динамикасы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Қазақстан нарығында еуропа валютасына қатысты теңге бағамының динамикасына халықаралық қаржы нарығындағы бірыңғай еуропа валютасының жағдайы ықпалын тигізді. 2006 жылғы 2-тоқсанда теңгенің еуроға қатысты ресми бағамы 3,94% пайыз нығайып, кезең аяғында бір еуро үшін 148,81 теңгені құрады.

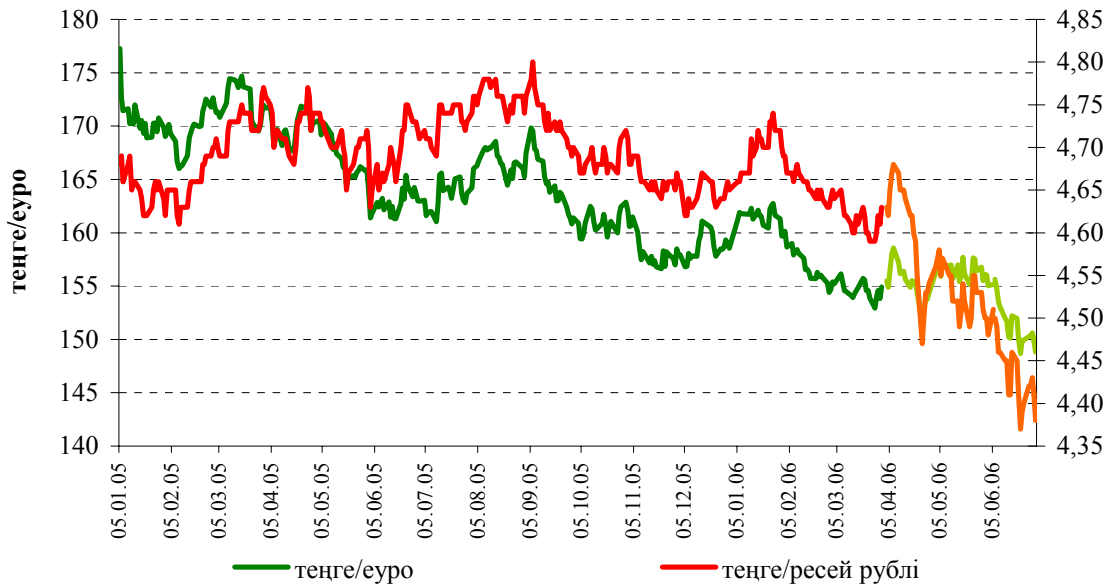
Ресей рублінің теңгеге қатысты бағамының динамикасы, негізінен алғанда, Ресей Орталық Банкінің ресей рублінің валюталар қоржынына қатысты айырбас бағамы жөніндегі саясатымен айқындалды. Мәселен, 2006 жылғы 2-тоқсанда теңгенің ресей рубліне қатысты ресми бағамы 5,4% нығайды (20-график).

2006 жылғы 2-тоқсанда көлемі доллар позициясындағы биржалық сауда-саттық Қазақстан Қор Биржасында 6,3 млрд. АҚШ долл. құрады, бұл 2006 жылдың 1-тоқсанындағы көлеммен салыстырғанда 3,9% көп. 2006 жылғы 2-тоқсанда биржадан тыс валюта нарығындағы операциялардың көлемі алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 114,1% ұлғайып, 17,9 млрд. АҚШ долл. құрады (21-график).

25 сәуірде Ұлттық Банк айырбас бағамына қатысты алдағы уақыттағы саясат туралы баспасөз-релизін таратты. Баспасөз-релизінде инфляцияны реттеу бойынша операциялардың тиімділігін арттыру мақсатында Ұлттық Банк бұдан әрі өзгермелі айырбас бағамы режимін ұстану және ішкі валюта нарығында шетел валютасымен операциялардың көлемін азайту ниетінде екендігі көрсетілген. Нәтижесінде 2-тоқсанда Ұлттық Банктің валюта нарығына қатысуы біртіндеп төмендеді. Сонымен, Ұлттық Банктің Қазақстан Қор Биржасына қатысу коэффициенті сәуірде 42,1%, мамырда – 35,6%, маусымда – 17,6% болды.

20-график

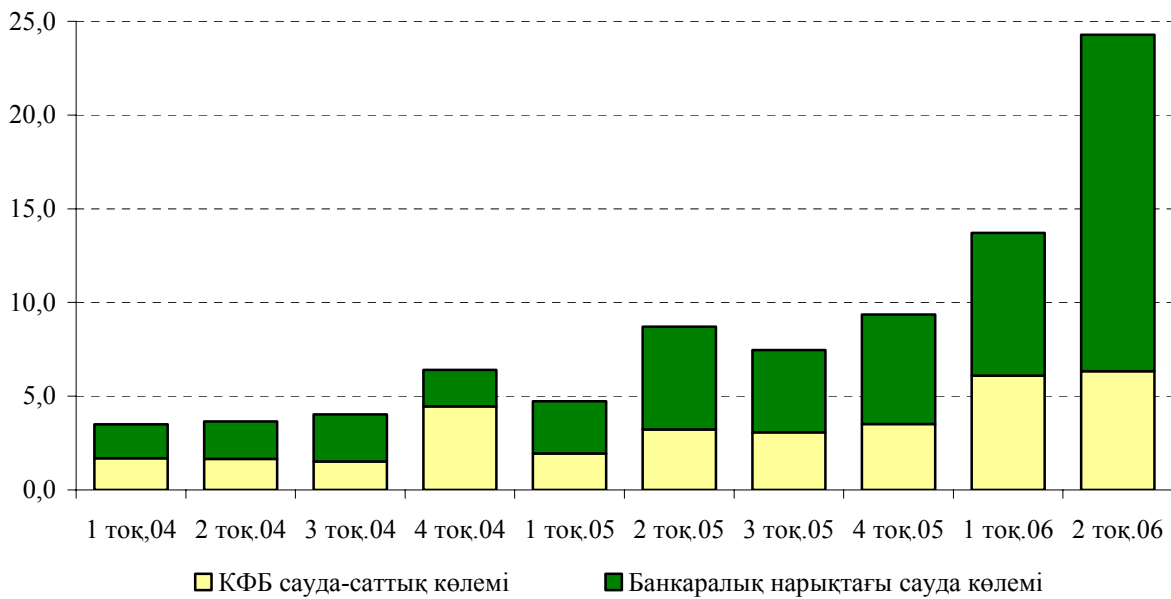
Теңгенің еуроға және ресей рубліне қатысты ресми бағамының динамикасы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

21-график

Ішкі валюта нарығындағы сауда көлемі, млрд. АҚШ долл.

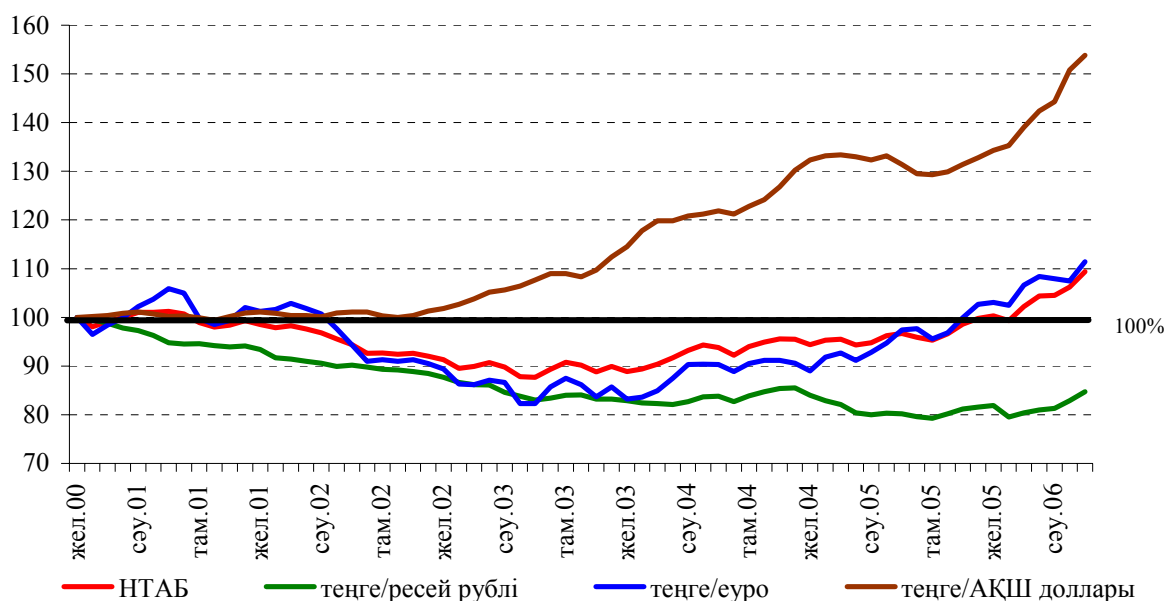

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2006 жылғы 2-тоқсанның қорытындысы бойынша теңгенің нақты тиімді айырбас бағамының индексі (НТАБ) 4,6%-ға өсті. Теңгенің АҚШ долларына қатысты нақты нығаюы - 7,7%, еуроға – 2,9%, ресей рубліне – 3,3% (22-график).

22-график

**Теңгенің нақты айырбас бағамдарының индекстері
(2000 жылғы желтоқсан = 100%)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Вексельдерді қайта есепке алу

2-тоқсанда қайта есепке алуға 500 млн. теңге сомасына 6 вексель қабылданды, 789,6 млрд. теңге сомасына вексельдер өтелді. Ұлттық Банктің портфелінде 2006 жылғы 1 шілдеде 1,0 млрд. теңге сомасына вексельдер болды.

4. Инфляция болжамы

а. 2006 жылғы 2-тоқсанға инфляция болжамын бағалау

2006 жылғы 2-тоқсанда инфляцияның нақты қалыптасқан деңгейі (1,6%) «Инфляцияға шолудың» алдыңғы басылымында жарияланған осы кезеңге арналған болжамға (1,4-1,6%), сәйкес келеді. Болжам мен факті арасындағы айырмалар айлар бойынша байқалды. Сонымен, инфляцияның нақты деңгейінің болжамнан асып түсуі мамырда ғана белгіленді: 0,4% болжамда нақты мәні 0,8% деңгейінде болды, ал сәуір мен маусымда нақты инфляция болжамнан аз ғана төмен болды.

2006 жылғы мамырда тұтыну нарығындағы бағалар тұрғындарға ақылы қызметтің қымбаттауының ықпал етуінен қалыптасты. Осы кезеңде ақылы қызметке бағаның және тарифтердің өсуі 2,1% болды, бұл 1998 жылғы шілдеден бастап ең жоғарғы айлық көрсеткіш болып табылады. 2006 жылғы мамырда ақылы қызметтің қымбаттауы суық сумен жабдықтау (16,0%-ға) және кәріз (12,4%-ға) қызметі бағасының айтарлықтай өскен тұрғын үй-коммуналдық сала қызметі бағаларының өсуінен туындаған.

Оның үстіне, 2006 жылғы сәуір-маусымда көкөніс пен жеміс-жидек айтарлықтай қымбаттады. Бұл ретте жеміс-жидек өнімдері бағасының өсуі күткен жағдай болса, онда өткен жылдардағы динамиканы ескере отырып, ақылы қызметтің қымбаттауын болжау мүмкін болмады.

Жекелеген айлар бойынша болжам мен факт арасындағы айырма 2006 жылғы 2-тоқсанның қорытындысы бойынша нақты қалыптасқан жылдық инфляцияның болжамнан айтарлықтай асып түсуіне әкелді. Сонымен, болжам 8,4% болған кезде, инфляцияның жылдық деңгейі 8,9% құрады.

б. 2006 жылға инфляция болжамы

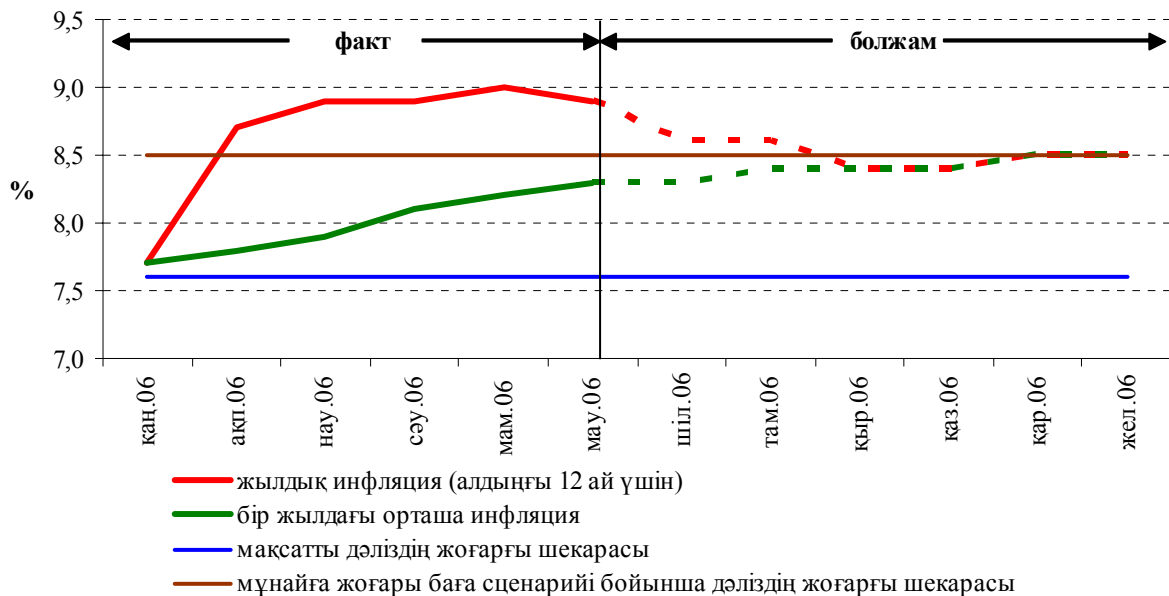
Ұлттық Банк 2006-2008 жылдарға арналған ақша-кредит саясатын әзірлеу кезінде екі сценарий нұсқа қарастырылды. Сценарий нұсқаларға бөлудің (қалыпты баға сценарийі және жоғары баға сценарийі) критерийі мұнайдың әлемдік бағасының деңгейі болып табылады.

Мұнайға қалыпты баға сценарийі Brent сұрыпты мұнайдың әлемдік орташа бағасы бір баррель үшін 45-60 доллар шегінде қалады, әлемдік пайыздық ставкалар шамамен ағымдағы деңгейде сақталады деп отыр. Осындай жол беру жағдайында 2006 жылы орташа жылдық инфляцияның деңгейі 5,7-7,3% шегінде күтілуде.

Мұнайдың жоғары бағасының сценарийі алдағы үш жылдық кезеңде мұнайдың деген әлемдік бағасы одан әрі өсетінін деп болжайды. Осы сценарий бойынша Brent сұрыпты мұнайдың орташа әлемдік бағасы бір баррель үшін 65 доллардан асады деп күтілуде. Осындай жол беру жағдайында 2006 жылы инфляцияның неғұрлым жоғары деңгейі 6,9-8,5% шегінде күтілуде (23-график).

23-график

2005 жылғы инфляция фактісі мен болжамы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2006 жылғы 3 тоқсанға инфляция болжамы

2006 жылғы 3-тоқсанда инфляция 0,9-1,1% шегінде (2005 жылғы 3-тоқсанда – 1,4%) болады деп күтілуде, бұл 2006 жылғы қыркүйектің аяғында жылдық көрсеткіште 8,4%-ға сәйкес келеді.

2006 жылғы 3-тоқсанда азық-түлік тауарларына баға белгілеу негізінен маусымдық фактордың ықпалынан болады. Алдыңғы жылдардағы жағдайларды талдай отырып, төмендейтін не аз ғана өсетін көкөніс өнімдері бағасы ықпал ететін бағаның өсуін ұстап тұру күтіледі. Сүт өнімдері мен жұмыртқаның бағасы 2006 жылдың 1-жартыжылдығында маусымдық төмендегеннен кейін 3-тоқсанда көтерілуі ықтимал.

Азық-түлікке жатпайтын тауарлар құрылымында неғұрлым маңызды құрамдар үшін бағаның өсуі күтілуде: жағар-жанар май материалдары, сондай-ақ киім мен аяқ киім. Ішкі нарықта энергия тасымалдаушыларға баға белгілеуге әлемдік нарықта қалыптасып келе жатқан жағдай ықпал етеді. Оның үстіне 2000-2005 жылдары бензин бағасы 3-тоқсанда 6,7%-ға төмендегені байқалған 2002 жылғы 3-тоқсанды қоспағанда 10%-дан артық көтерілген. Киім мен аяқ киімнің қымбаттауы маусымдық фактордың ықпалынан аз ғана күтілуде.

2006 жылдың басында ақша-кредит саясатын қатаңдату бойынша Ұлттық Банк қабылдаған шаралар инфляцияға тежеу ықпалын көрсете бастады, бұл жылдық көрсеткіште 2006 жылғы мамырдағы 9,0%-дан маусымда 8,9%-ға дейін және 2006 жылғы шілдеде 8,7%-ға дейін төмендеген.

Оның үстіне, Ұлттық Банк 2006 жылғы 3-тоқсанда өзінің операциялары бойынша ставкаларды қайта көтерді (ресми қайта қаржыландыру ставкасы – 1 шілдеден бастап 8,5% – 9,0% дейін және екінші деңгейдегі банктерден тартылатын депозиттер бойынша ставка – 2006 жылғы 3 шілдеден бастап 3,75% – 4,0% дейін), сондай-ақ ең төменгі резервтік талаптарды есептеу тетігіне өзгерістер енгізілді. Осындай шаралар кредиттік ресурстардың біршама қымбаттауына себепті болады, мұның өзі кредиттеу мен ақша ұсынысының өсу қарқынын төмендетуге және түпкі нәтижеде инфляцияның төмендеуіне мүмкіндік береді.

2005 жылғы сияқты жазғы кезеңде халықты азық-түлік тауарларымен қамтамасыз ету, негізгі тауарлар мен қызметтің бағасының негізсіз өсуіне жол бермеу мақсатында елдің оңтүстік аймақтарынан, Қырғызстаннан және Өзбекстаннан азық-түлік керуенін ұйымдастыру бойынша іс-шаралар әзірленеді, саяжай және егістік учаскелерінен, дайындау пункттерінен өнімдерді сату үшін қосымша сауда орындарын жасау қарастырылады.

Бағаларды тұрақтандыру мақсатында Қазақстан Республикасы Үкіметінің «Тұтыну нарығындағы бағаларды тұрақтандыру жөніндегі қосымша шаралар туралы» 15.04.2006 жылғы № 285 қаулысы қабылданды. Осы құжатқа сәйкес халыққа арналған негізгі топтағы тауарлар мен қызметтердің, бірінші кезекте азық-түлік, әсіресе ет пен жеміс-жидек өнімдері бағасының негізсіз өсуіне жол бермеу бойынша жұмыстар күшейтілетін болады. Оның үстіне баға жөнінде ымыраласудың жолын кесу, теріс пиғылды бәсекелестікті, нарық субъектілерінің өзінің үстемдік жағдайын пайдалануын анықтау және жолын кесу бойынша іс-шаралар әзірленді.

Сондай-ақ Қазақстан Республикасы Табиғи монополияларды реттеу агенттігі Төрағасының 15.04.2006 жылғы №110а-ОД бұйрығымен 2006 жылғы 15 сәуірден бастап 1 қазанға дейінгі аралықта қолданылатын жаңа піскен жеміс-жидек, ағаш көкөністері, бақша, тез бұзылатын өнімдерді тасымалдау кезінде магистральды теміржол желісінің қызметі тарифтеріне 0,5% мөлшерінде уақытша төмен коэффициенттер бекітілді.

2006 жылғы 4 тоқсанға арналған инфляция болжамы

Қазан – желтоқсан аралығындағы кезең желтоқсандағы мерекелердің салдарынан тұтыну нарығында сұраныстың өсуімен сипатталады. Нәтижесінде осы кезеңде бағалар жыл бойғы ең жоғарғы деңгейді көрсетеді.

Ұлттық Банк 2006 жылғы 4-тоқсанда инфляция 2,5-2,7%-ды болады деп күтуде (2005 жылғы 4-тоқсанда – 2,4%).

Инфляцияға бұрынғыдай экономикалық өсуді арттыратын тұтыну және инвестициялық сұраныстың өсуі, ішкі қарыз алу көлемінің айтарлықтай өсуі және қаржы секторының жоғары кредиттік белсенділігі сияқты факторлар әсер етеді.

Осы кезеңде инфляцияны ұстап тұруды Ұлттық Банктің және Үкіметтің инфляцияға қарсы шаралары қамтамасыз етуі тиіс. Егер қабылданатын шаралар инфляцияны төмендету үшін жеткіліксіз болса, Ұлттық Банк ақша-кредит саясатын одан әрі қатаңдатады, яғни өз операциялары бойынша ставкаларды көтереді, қысқа мерзімді ноталарды шығару көлемін ұлғайтады, ең төменгі резервтік талаптардың нормативін көтереді.

Ағымдағы жылы Қазақстан экономикасындағы және әлемдік нарықтағы жағдайдың дамуы Ақша-кредит саясатының 2006-2008 жылдарға арналған негізгі бағыттары айқындаған екі сценарийлік нұсқаның (мұнайға арналған қалыпты және жоғары баға сценарийі) мұнай бағасының жоғары болу (бір баррель үшін 65 доллардан жоғары) сценарийі қазіргі уақытта іске асырылып отырғанын растайды.

2006 жылдың қорытындысы бойынша орташа жылдық инфляция 6,9-8,5% шегінде жоғары шекараға жақын деңгейде қалыптасуы ықтимал.